

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA ŠPORT
ŠPORTNO TRENIRANJE
ODBOJKA

PRIZNANJA IN NAGRADE ZA FAIR PLAY V ŠPORTU

DIPLOMSKO DELO

MENTORICA:

izr. prof. dr. Mojca Doupona Topič

SOMENTOR:

asist. dr. Stanislav Pinter

RECENZENTKA:

doc. dr. Tanja Kajtna

KONZULTANT:

asist. dr. Milan Hosta

Ljubljana, 2009

*Šport je lep; vse življenje nam je lahko v tolažbo in veselje.
Neskončno veliko nas nauči o nas samih, na primer o naših
čustvih, značaju, kako v trenutkih stiske ostajamo odločni in
kako se z roba poraza odrinemo k zmagi. V tem pogledu bi bilo
težko kje drugje najti podoben pouk. Skozenj odkrivamo, do kod
seže naše moči, a z njim tudi gradimo samozaupanje in
pozitivno
podobo o sebi. Nikoli ne smemo misliti, da smo nad športom.*

Arthur Ashe

ZAHVALA

Za prizadevnost, pomoč in svetovanje se zahvaljujem Alešu Šolarju, sodelavcu Slovenske olimpijske akademije, olimpijcu Miroslavju Cerarju za njegovo dobro voljo in čas, gospodu Zoranu Verovniku, podsekretarju Ministrstva za šolstvo in šport ter direktorju Zavoda za fair play in strpnost v športu, Bojanu Juroviču, za trud in pomoč pri izbiri slikovnega gradiva. Hvala športnikom Emilu Tahiroviču, gospodu Miranu Stanovniku ter gospe Silvi Razlag, za prijaznost in pomoč, ki so jo izkazali pri posredovanju diplom, oziroma priznanj ter fotografij nagrajencev.

Zahvaljujem se tudi svoji mentorici izr. prof. Mojci Doupona Topič, predvsem pa svojemu somentorju, asist. dr. Stanislavu Pinterju, za izjemno potrpežljivost in iskreno pomoč.

Prijazno se zahvaljujem tudi vsem, ki so me kakorkoli spodbujali in mi na različne načine pomagali pri ustvarjanju diplomske naloge.

Barbara Kristan

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, 2009

Športno treniranje, odbojka

PRIZNANJA IN NAGRADE ZA FAIR PLAY V ŠPORTU

Ključne besede: šport, fair play, nestrpnost, nagrade za fair play, nagrajenci

Št. strani: 78

Št. slik: 13

Izvleček

V diplomski nalogi se ukvarjam s temo nagrajevanja fair playa v športu. Zaradi smeri, v katero se danes svet vrti, je zelo pomembno izpostavljati ljudi, predvsem športnike, ki so naredili nekaj dobrega, poštenega. Še boljše je, če so to športniki, ki jih javnost pozna, saj imajo nagrade takrat še večji vpliv na javnost.

V glavnem delu naloge želim podrobno opisati nagrajevanje fair playa; predvsem vzroke, zaradi katerih je nagrajevanje potrebno, ter kriterije, ki določajo izbor športnika, ki si je nagrado zaslužil. Prva nagrada za »fair play« dejanje je bila podeljena s strani Mednarodnega komiteja za fair play (CIFP) leta 1965.

Nagrade Mednarodnega komiteja za fair play se imenujejo po osebah, ki so s svojim bivanjem in delovanjem zelo zaznamovali šport. Podeljene so v treh kategorijah, fair play obnašanje, nagrada za najboljšo promocijo fair playa in nagrada za vzorno športno pot.

Evropsko gibanje za fair play (EFPM) od leta 1996, redno vsako leto podeljuje plaketo in diplomu, ki jo podeli športnim organizacijam ali športnikom, ki so pripomogli k širjenju fair playa, ter diplomu za fair play posameznikom, ki so se posebno izkazali.

V samostojni Sloveniji je bila prva nagrada za fair play podeljena leta 1998 s strani Društva športnih novinarjev. Od leta 2002 pri izbiri kandidatov za priznanje fair play intenzivno sodeluje Slovenska olimpijska akademija, ki pripravi ožji izbor kandidatov, na podlagi katerega člani Društva športnih novinarjev izglasujejo zmagovalca. V zadnjih letih si je več Slovencev s svojimi dejanji prislužilo priznanja za fair play, tako na svetovni kot na evropski ravni.

Zaradi hitrega tempa življenja mnogokrat pozabimo na soljudi. Prav z opisanimi sistemi nagrajevanja fair playa, vedno znova opominjamo, kako odvisni smo ljudje eden od drugega ter s tem poudarimo, da je fair play edina prava pot do zmage.

Barbara Kristan

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, 2009

Športno treniranje, odbojka

RECOGNITIONS AND AWARDS FOR FAIR PLAY IN SPORT

Key words : sport, fair play, intolerance, awards for fair play, the winners

Št. strani: 78

Št. slik: 13

Abstract

Task deals with the theme of rewarding fair play in sport. Because of direction in which world revolves today, it is very important to expose people, athletes, who have done something good, fair. Even better is if they are athletes, who are known by a lot of people and that way, awards have more impact on the public.

In the main part of the tasks I want to detail rewarding fair play, especially the reasons for which the awards are necessary, and the criteria by which the athletes are determined as fair play winners. First award for "fair play" act, has been granted by the International Committee for fair play (CIFP) in 1965.

Awards of International Committee for fair play are appointed by people, who have marked sport in many different ways. Prizes are awarded in three categories, fair play attitude, promotion and career.

European Fair Play Movement (EFPM) first award was granted in 1996 and it is awarded in a regular basis each year in the form Fair Play Plaque of Merit and Diploma and The European Fair Play Diploma.

In Slovenia, the first award for fair play was given in 1998 by the Association of sports journalists. Since 2002, Slovenian Olympic Academy is intensively involved in the selection of athletes for the recognition of fair play. Academy propose selecting candidates and the Association of sports journalists vote the winner. Slovenian nation have individuals who earned both International and European prize.

Because of rapid tempo of life, we often forget the others and with such system, where we reward fair play, again and again we note, how dependent are we from one another, and thus emphasize that the fair play is the only real way to victory.

KAZALO:

1	UVOD.....	7
2	PREDMET, PROBLEM IN NAMEN DELA	9
2.1	DRUŽBENE VLOGE IN ODNOSI	9
2.1.1	<i>Družbene vloge</i>	9
2.1.2	<i>Družbeni odnosi</i>	9
2.2	DOGODKI, KI SO ZAZNAMOVALI IN SPODBUDILI OŽIVLJANJE FAIR PLAYA.....	10
2.2.1	<i>Padec berlinskega zidu</i>	11
2.2.2	<i>Razpad Sovjetske zveze oziroma sovjetskega imperija</i>	11
2.2.3	<i>Razpad Jugoslavije</i>	11
2.3	KAJ JE FAIR PLAY?	13
2.4	FORMALNI IN NEFORMALNI FAIR PLAY	14
2.4.1	<i>Formalni fair play.....</i>	14
2.4.2	<i>Neformalni fair play</i>	14
2.5	CILJ FAIR PLAYA.....	15
2.6	ENAKOST MED LJUDMI SPODBUJA FAIR PLAY	16
2.6.1	<i>Spol.....</i>	17
2.6.2	<i>Rasa.....</i>	17
2.6.3	<i>Družbeni razred.....</i>	18
2.7	UKREPI ZOPER NASILJE V ŠPORTU.....	18
2.8	ŠPORT IN FAIR PLAY	19
2.9	VRHUNSKI ŠPORT IN FAIR PLAY.....	20
2.10	OTROCI IN FAIR PLAY	21
2.11	KAKO ZAŠČITITI OTROKE IN KAKO ŠIRITI MEDNJE FAIR PLAY?.....	24
2.12	ZAKAJ FAIR PLAY?	25
2.13	ORGANIZACIJE, KI NAGRAJUJEJO FAIR PLAY	26
2.13.1	<i>MEDNARODNI OLIMPIJSKI KOMITE (MOK).....</i>	26
2.13.2	<i>MEDNARODNI KOMITE ZA FAIR PLAY (CIFP)</i>	30
2.13.2.1	<i>Podelitev prve nagrade za fair play.....</i>	31
2.13.2.2	<i>Nagrade mednarodnega komiteja za fair play</i>	32
2.13.2.2.1	<i>Mednarodna nagrada za fair play Pierre de Coubertin</i>	32
2.13.2.2.2	<i>Mednarodna nagrada Willi Daume</i>	36
2.13.2.2.3	<i>Mednarodna nagrada Jean Borotra.....</i>	38
2.14	EVROPSKO GIBANJE ZA FAIR PLAY (EFPM).....	39
2.14.1	<i>Nagrade Evropskega gibanja za fair play</i>	40
2.14.1.1	<i>Plaketa in diploma za zasluge Evropskega gibanja za fair play.....</i>	40
2.14.1.2	<i>Diploma za fair play Evropskega gibanja za fair play.....</i>	41

2.15	FIFA IN UEFA KOT ZAČETNICI SISTEMATIČNEGA NAGRAJEVANJA FAIR PLAYA V NOGOMETU.....	43
2.15.1	<i>Mednarodna nogometna zveza</i>	43
2.15.2	<i>Evropska nogometna zveza</i>	44
2.16	NAGRAJEVANJE FAIR PLAYA V DRUGIH DRŽAVAH.....	45
2.16.1	<i>Hrvaška</i>	45
2.16.2	<i>Nizozemska</i>	46
2.16.3	<i>Velika Britanija</i>	46
2.16.4	<i>Italija</i>	47
2.17	SLOVENIJA IN FAIR PLAY	48
2.17.1	<i>Začetki</i>	48
2.17.2	<i>Olimpijski komite Slovenije</i>	48
2.17.3	<i>Začetki nagrajevanja fair playa v Sloveniji</i>	49
2.17.3.1	Društvo športnih novinarjev	49
2.17.3.2	Slovenska olimpijska akademija	50
2.17.3.2.1	Modri karton za fair play	51
2.17.3.3	Zavod za fair play in strpnost v športu	52
2.17.3.3.1	Priznanje športna poteza	52
3	CILJI NALOGE	58
4	METODA DELA	59
5	RAZPRAVA	60
6	SKLEP	69
7	VIRI	72

1 UVOD

Dandanes redko najdemo športnika, ki ne bi vedel kaj pomeni izraz fair play. Vprašanje pa je, v kakšni meri ga športniki upoštevajo in če ga, ali ga zaradi svoje koristi ali zgolj zaradi pomoči drugemu.

Ko se ljudje ukvarjamo s športom, imamo pred seboj misel, da je ukvarjanje s športom najboljši način skrbi za naše telo, za dobro počutje in duševno ravnovesje. Ker imamo ljudi radi sami sebe, je seveda logično, da imamo radi tudi soljudi, ljudi, na katere se oziramo in skrbimo zanje. Ali vrhunski šport in tekmovanje za izjemen rezultat dovoljujeta tak pogled? Preko dejanj se vidi kdo je športnik v pravem pomenu besede, kdo spoštuje etiko, vrednote, moralo in fair play (Smrdu, Pinter in Hosta, 2005).

Začetki fair playa in boja za enakost med športniki in ljudmi segajo že daleč nazaj. Najpomembnejša oseba, ki so naredila ogromno za olimpijsko gibanje in olimpizem na splošno, je bil Pierre de Coubertin. Ustanovitelj olimpijskega gibanja, ki je že v poznem 19. stoletju poudarjal vrednote enakosti, poštenosti, pravičnosti, medsebojnega spoštovanja, racionalnosti, avtonomnosti in odličnosti. Na sklepnih slovesnostih olimpijskih iger v Londonu, leta 1908, je dejal: «Zmaga ni najpomembnejša stvar v življenju, temveč boj; smisel ni osvojiti, temveč dobro se boriti.» (De Coubertin, 1908, v Girginov, Parry in Hosta, 2007). Igre je oživil z namenom, da usmerja tudi k načelom fair playa in športnega obnašanja. Vse naštetih vrednote zaznamujejo skoraj 3000 let olimpijske zgodovine (Girginov idr., 2007).

De Coubertin, kreator modernih olimpijskih iger, si je igre zamislil kot razvoj športa in uporabo le-tega, kot sredstvo za osebno in kulturno preobrazbo. Olimpijce si je predstavljal kot moderne viteze, ki branijo šibkejše in tekmujejo na pošten način. Nasprotnika spoštujejo in upoštevajo tako napisana kot nenapisana pravila. Olimpijske igre temeljijo na principih, ki obravnavajo človeka kot celostnega, razvijajočega in k dosežku segajočega. Prepričan je bil da oseba v skupnosti miru, kjer je šport pravica, prevzema vlogo voditelja, je etično zrela in igra po načelih fair playa (Girginov idr., 2007).

Fair play ima mnogo pomenov. Za nekatere pomeni poštenost, za druge odkritost in spet tretje solidarnost. Fair play mora biti del vsakega športa, tako rekreativnega kot tekmovalnega. Res pa je, da ga dandanes velikokrat pogrešamo. Vse preveč je zlorab športnikov, vse preveč nasilja, dopinga, nestrpnosti in arogance. Od nas samih je odvisno, ali bomo svoje otroke in generacije, ki prihajajo za nami, vzgajali v duhu strpnosti in fair playa ali pa bomo dopustili, da ostane svet v prepričanju, da le-to ni potrebno.

Je že res, da so vrednote znane in spoštovane, vendar je danes vse preveč športnikov, ki kljub temu, da vedo kaj je prav in kaj ne, na vsak način poskušajo uspeti. Vedno več je mladih, kateri so vzgojeni v duhu, da uspeh pomeni vse, ne glede na to, na kakšen način se pride do njega.

Že dolgo ne velja več rek: »Važno je sodelovati in ne zmagati!«. Svet se vrti okoli denarja, vsem se zelo mudi in tudi športniki niso izjema. Velikokrat se v medijih pojavljajo novice, kako je športnik nekoga namenoma poškodoval, se zavestno odločil za jemanje nedovoljenih poživil ali pa se agresivno obnašal do pristojnih ljudi, le zato, da bi dobil tisto, kar mu predstavlja največ, materialno nagrado.

Ljudje prevzemamo v družbi razne vloge in vedno bolj nam je pomembno mnenje drugih, zelo si želimo biti sprejeti, pa čeprav na račun nepoštenosti.

Obstajajo tudi svetle izjeme. Mnogo vrhunskih športnikov je fair play uveljavljalo v vsakdanjem življenju, vendar pa včasih to ni bilo dovolj, saj se negativnosti v športu kopičijo in postajajo nujno zlo. Veliko športnih organizacij po svetu se je te negativnosti lotilo odpravljati organizirano in sistematično, obenem pa še vedno izpostavljati smisel fair playa (Cerar, 2002).

Prav zaradi tega menim, da mora biti fair play stalnica v športu, izjemna »fair dejanja« pa tudi nagrajena. Prav je, da tudi širša javnost spozna in se seznanja s športniki, ki ravnajo fair in so za to nagrajeni. Mladi športniki se mnogokrat zgledujejo po vrhunskih športnikih in če s tem, ko nekega vrhunškega športnika nagradimo za njegovo etično odločitev ali ravnanje, spodbudimo le enega mladega športnika, potem se nam ves trud poplača.

2 PREDMET, PROBLEM IN NAMEN DELA

2.1 DRUŽBENE VLOGE IN ODNOSI

2.1.1 Družbene vloge

Ljudje smo si različni, imamo različne vrednote, različne cilje in različne ideale, vemo pa, da človek brez stika z drugimi ljudmi enostavno ne more obstajati. Družbeni stiki med ljudmi in skupinami se vzdržujejo preko interakcij in komunikacije. Ker interakcija kaže na medsebojni stik med ljudmi in komunikacija medsebojno sporazumevanje, lahko rečemo da smo ljudje in prav tako posamezne skupine nekako «ujeti», »zapleteni« v gosto mrežo družbenih odnosov. Lahko celo rečemo, da je globalna družba nič drugega kot celota medčloveških odnosov.

Družbeno prihajajo ljudje v stik predvsem kot nosilci družbenih vlog.

Družbena vloga je pojem, ki si ga večina danes razlaga s pojmom pozicija, sociološka teorija pa s tem pojmom označuje mesto, ki ga nek posameznik zavzema v danem sistemu družbenih odnosov. Velik del pozicij je nastal in lahko rečemo, da nastaja tudi danes, kot posledica delitve dela oziroma družbene diferenciacije. Bistveno je, da vsak imetnik pozicije računa z določenim družbenim pričakovanjem, tako glede svojega lastnega ravnanja, kakor tudi glede ravnanja imetnikov drugih z njegovo pozicijo ali drugače povezanih družbenih pozicij. Prav ta ravnanja pa ustvarjajo prehod od pozicije do družbene vloge.

Vlogo šteje teorija za sklop pravic in dolžnosti, za sklop normativno pričakovanih in priznanih načinov obnašanja, ki naj jih upoštevajo nosilci danih pozicij. Z razvojem sodobnih družb je vsebina ustreznih vlog postala ožja, vloge se vedno bolj specializirajo (Goričar, 1980).

2.1.2 Družbeni odnosi

Ko govorimo o medskupinskih odnosih, mislimo predvsem na oblike vedenja, ki se pojavljajo v interakcijah med člani različnih skupin. Delovanje v skupini je vedno delovanje v okviru medosebnih interakcij.

Ko delujemo kot posamezniki, se tudi k drugim obračamo kot do posameznikov. Pomembne so nam individualne značilnosti in njihove osebne poteze. Če pa delujemo v skupini in v skupini zavzemamo nek odnos do članov drugih skupin, potem delujemo kot člani skupine in ne kot posamezniki. V tem primeru sebe in druge zaznavamo in presojava v okviru skupinske pripadnosti, značilnosti, vlog in

socialnih kategorij, naše osebne značilnosti so v drugem planu. K nekemu drugemu ne pristopamo kot mi sami, ampak kot člani neke skupine; pa naj bodo to člani družine, člani ekipe nogometa, skratka pristopamo kot nosilci raznih socialnih vlog (Ule, 2004).

Ker družbo določajo norme, norme pa so pri različnih ljudeh različne, se mnogokrat srečujemo s kršitvijo le-teh. Kolikokrat zalotijo komisije vrhunske športnike pri uporabi nedovoljenih poživil in kar naenkrat se športnik znajde v svetu, ki ga prej ni poznal. Najprej je bil obkrožen s samimi vrhunskimi športniki, dosegal je vrhunske rezultate, ljudje in navijači so ga oboževali, v naslednjem trenutku pa je največji poraženec. V takem trenutku lahko rečemo, da je športnik doživel negativno sankcijo, družba ga izloči, ker ni ravnal po njenih normah. Na žalost pa je tak športnik, ki je pripravljen tvegati diskvalifikacijo, poraz, sramoto in ponižanje, ki ponavadi varanju sledijo, že skoraj sinonim tekmovalnega športa v poznem dvajsetem stoletju (Cashmore, 2000).

Zato je pomembno, da otrokom od malih nog skušamo dopovedati, kako pomembna je poštenost in pravičnost. Le na pošten način se da preživeti v družbi, ne da bi bili izločeni iz nje. Pravila, ki veljajo v športu so del sistema splošnih moralnih vrednot in norm ter so med seboj povezane. Fair play zahteva v športu, da se ta pravila in norme internalizirajo in tako postanejo sestavni del moralne odgovornosti posameznika. Zavedati se moramo, da so posamezne norme in vrednote odvisne od kulturne dediščine posamezne nacije in prav preko fair playa v športu, postanejo univerzalne in po načelu generalizacije, splošno veljavne človekove vrednote (Kristančič, 2002).

S športom se dejansko srečujemo vsi. Res pa je, da se izkušnje športnika razlikujejo od ljudi, ki se s športom zgolj »oplazijo«. Vsak gleda šport iz svojega vidika. Razveseljivo je to, da je slovenski šport še vedno na ustrezni ravni športne kulture, pa čeprav se športniki med seboj tako razlikujejo. Vedeti pa moramo, da so poleg lastnih želja in motivacije za športnika pomembna tudi pričakovanja in pritiski javnosti. »Zato smo za etiko, strpnost in fair play v športu odgovorni vsi, kot družba, ne glede na to, da je končna odločitev vedno športnikova« (Tušak in Smrdu, 2002, str. 43).

2.2 DOGODKI, KI SO ZAZNAMOVALI IN SPODBUDILI OŽIVLJANJE FAIR PLAYA

Na šport je preko stoletij vplivalo mnogo dogodkov. Svetovni vojni, diktatorstvo, ekonomski in politični interesi, rasizem in nacionalizem; vsa dogajanja so skozi čas vedno bolj oddaljevala ideal fair playa kot si ga je zamislil sam Piere De Coubertin. Šport sam je šel po poti družbe same, saj je izjava: »Zmaga za vsako ceno«, postala skoraj pravilo. Vedno več športnikov se zateka k drogam, brutalnemu obnašanju,

agresivnosti in rasizmu. Danes lahko rečemo, da je šport ogledalo družbe, v kateri športniki živijo.

Dogodki v Evropi okoli leta 1990 so spodbudili ponovno načrtno oživljanje fair playa. Prevladali sta demokratičnost in želje naroda.

2.2.1 Padec berlinskega zidu

Padec berlinskega zidu, 9. novembra 1989, je v svetu pomenil neko prelomnico. Lahko bi rekli, da je v trenutku padca zidu dobro premagalo sabo, demokracija je bila nad diktaturo in pravičnost je zmagala nad zatiranjem človekovih pravic. Obe Nemčiji sta se združili in čeprav sta imeli mnogo problemov zaradi različnih gospodarstev, je enotna Nemčija zrastle v razvoju in tudi v svoji moči. Postala je močnejša kot kadarkoli prej, tako politično kot gospodarsko (Jerovec, 1995).

2.2.2 Razpad Sovjetske zveze oziroma sovjetskega imperija

Leta 1991, ko je razpadla Sovjetska zveza oziroma sovjetski imperij, je razpadel tudi komunizem. Zveza je bila zgrajena na nenaravnih in hkrati tudi na nepravilnih temeljih. Vse za vojsko – za gospodarstvo premalo, vse za partijo, za narod nič, razbitje družine in popolnoma zgrešena politika, samovolja in nespoštovanje človekovih pravic.

Vse to so vzroki, zakaj se je ogromni – nekoč nepremagljivi – imperij zrušil sam od sebe. Za predsednika Rusije je bil izvoljen Boris Nikolajevič Jelcin in takrat so se začele težave Rusije in novonastalih držav. Med predsednikom Jelcinom in predsednikom parlamenta je bilo veliko nesporazumov, kar je leta 1993 pripeljalo do tako imenovane druge oktobrske revolucije. Krvavi spopadi in nasilje so bili očitno nujni, če je želela tako velika država vstopiti v demokracijo in v boljšo prihodnost (Jerovec, 1995).

2.2.3 Razpad Jugoslavije

Razlogi so bili podobni razlogom razpada Sovjetske zveze, glavni povod za razpad Jugoslavije pa je bil, da noben narod ni več hotel prenašati srbske dominacije.

Leta 1991 je sledila vojna med Srbijo in republikami in je prišlo do osamosvojitve tako Slovenije, Hrvaške, Bosne in Hercegovine kot Makedonije. Te republike so postale mednarodno priznane države in članice OZN (Jerovec, 1995).

Vsepovsod po svetu, se je začelo »premikati« v dobro naroda. Na Poljskem je bil leta 1990 izvoljen Lech Walensa, ki je uzakonil večstrankarsko politiko.

Leta 1989 se je na Češkoslovaškem z izvolitvijo Vaclava Havela za predsednika začel prehod v demokracijo in tržno gospodarstvo. Slovaška država in Češka pa sta leta 1993 postali samostojni državi.

Madžarska je večstrankarski sistem uvedla že leta 1988 in je bila med državami, ki so se najhitreje razvijale, predvsem gospodarsko. Oblast je prevzel Demokratični forum.

Še vedno pa se na ostalih celinah srečujemo z nenehnimi izgredi in kršitvami človekovih pravic. Tako v Izraelu kot v Afganistanu še vedno niso dosegli tistega, kar bi pripomoglo k miru in enakopravnosti. Prav zaradi prelomnih trenutkov, ki so se dogajali in se še naprej dogajajo (nasilje in nenehno kršenje osnovnih človekovih pravic), je bilo potrebno poiskati neko protiutež, ki bi dogodke poskušala omiliti, če že ne preprečiti.

Tako je leta 1975 Svet Evrope sprejel Listino o športu za vse, ki je pomagala doseči stopnjo demokratizacije, ki je prej nismo poznali. Tako se danes, po več kot tridesetih letih, Svet Evrope spet srečuje z zahtevami, ki nakazujejo, da bi bilo potrebno ponoviti in spodbuditi podoben razvoj tudi v novih državah članicah.

Svet Evrope deluje predvsem s ciljem, da ohranja celovitost in vrline športa v dveh smereh:

- Šport mora služiti kot sredstvo za izboljšanje kakovosti življenja in za lažje vključevanje v družbo,
- s športom je potrebno utrjevati strpnost in ga braniti pred resnimi nevarnostmi, ki mu danes grozijo.

Svet Evrope se v ti dve posebni področji vključuje predvsem zato, ker meni, da je šport kot sam zelo pomemben zaradi zgleda, ki ga daje, ter vloge, ki jo ima v družbi, pa tudi zaradi velikega prispevka k zdravju ljudi in etičnih vrednot, ki jih uveljavlja.

V ta namen je bila leta 1992 izdana Evropska listina o športu, ki je novim razmeram prilagojena listina iz leta 1975. Del Evropske listine o športu je posvečen tudi fair playu v športu in sicer v obliki Kodeksa etike o športu. Kodeks je nekakšen odgovor na pojave sodobne komercializacije v športu, na pojave obsedenosti po doseganju vrhunskih rezultatov za vsako ceno in na pojave kvarnih vplivov denarja na ohranjanje temeljnih pozitivnih vrednot športa (Evropska listina o športu, 2009).

Cilj odbora za razvoj športa je z najširšim možnim sodelovanjem in razdelitvijo nalog ter obveznostmi med vladne in nevladne organizacije doseči, da bi bil etičen, zdrav in varen šport dostopen vsakomur (Uveljavljanje strpnosti in etike v športu, 2009).

2.3 KAJ JE FAIR PLAY?

Dobesedni prevod besedne zveze fair play je poštena igra, s tem pa bi pretirano omejili pravi pomen. Fair play je veliko več kot poštena igra, gre za medsebojno spoštovanje vseh, na katere se odnos nanaša, pravično delitev pridobljenih koristi in dobronamernost v dejanjih oz. neškodljivost posledic. Preudarnost, pogum in sočutje, so besede, ki jih predstavlja beseda fair play; lahko bi rekli, da je pravzaprav sinonim za splošne moralne norme in humanost v odnosih nasploh.

Tradicionalno se na fair play gleda kot na najvišji moralni cilj v športu. Celo etika tekmovanja si ga je izposodila pri športu in si ga priredila kot enega izmed svojih osnovnih pristopov, tako v družbi kot v politiki (Lukšič, 2002).

Iz teh razlogov se športna stroka drži angleške besedne zveze, saj dopušča večjo pomensko širino, hkrati pa ostaja skladna z jezikom športnih igrišč (Hosta, 2009).

»Fair play je srce športa«, izjava Wim de Heera, danskega predsednika Evropske športne konference, pove vse (Pinter, 1998, str. 285, v Smrdu idr., 2005). Sam izraz ni le odraz športne kulture, ampak tudi splošne družbene klime. Nekako lahko šport prikažemo kot sliko družbe in hkrati kot slikarja. Športniki soustvarjajo šport, saj vstopajo vanj z raznimi izkušnjami in nameni. Lahko pa poudarimo, da šport vedno izpostavlja notranje vrednote, katerim se ni moč izogniti in na ta način daje možnost, da se lahko odločimo za takšen ali drugačen šport (Smrdu idr., 2005).

Fair play se nanaša na dejavnike (Girginov idr. 2007):

- Gre za vrlino upoštevanja pravil, ki od udeležencev zahteva ravnanje v skladu s pravili, sodelujoči že s sodelovanjem sprejemajo »tekmovalno pogodbo«,
- tekmovalna naravnost, ki vodi k dobrim dejanjem, ki so zunaj strogo predpisanih pravil, je lahko vključena,
- nanašanje na splošen odnos do športa; predvsem spoštovanje do drugih, skromnost pri zmagi in mirnost pri porazu ter radodarnost z namenom, da se ustvarijo topli medčloveški odnosi.

Ali je varanje pri nogometu skladno z opisanim fair playem? Ko nogometaši preigravajo nasprotnika in na ta način dosežejo zmago, ali je to goljufanje ali moralno sprejemljivo dejanje? Ali je pri košarki vsak telesni stik prekršek? McIntosh (1979, v Girginov idr., 2007) pravi, da »namen zavajanja« ni vselej sporen v športu, saj je lahko celo nagrajen kot dobra poteza. Zavajanje v športu je sprejemljivo le takrat, ko je del taktike in ko pri tem ne pride do kršitve pravil. Isti avtor je mnenja, da varljivi telesni gibi niso moralno pomemben predmet zavajanja, saj taka zavajanja dovoljujejo pravila. Nasproti mu je šel tudi Jeu et al

(1994, v Girginov idr., 2007), saj obravnava šport kot nek paradoks, v katerem fair play in zavajanje soobstajata. Fair play zavrača tista zavajanja, ki kršijo pravila in dopušča tista, ki so v skladu s pravili.

2.4 FORMALNI IN NEFORMALNI FAIR PLAY

Stroka obravnava fair play z dveh strani in obe sta tudi uveljavljeni v praksi. Govorimo o formalnem in neformalnem pristopu, kjer prvi zahteva spoštovanje pravil in predpisuje, kaj je moralno prav in pravično, medtem ko se drugi nanaša na medsebojno spoštovanje tekmovalcev in na vrline, ki jih vodijo (Lukšič, 2002).

2.4.1 Formalni fair play

Je fair play v ožjem pomenu in se nanaša na tekmovalni šport. Šport je igra in hkrati s pravili vodena aktivnost. Predpogoj za vstop v igro je sprejetje teh pravil, ta namreč definirajo avtonomijo aktivnosti in dajejo pomen posameznim dejavnostim znotraj le-te (d'Agostino, 1981, v Smrdu idr., 2005). Avtorji trdijo, da nekdo ki se ne drži pravil, ne more zmagati (Smrdu idr., 2005).

Vsaka kršitev pravila pomeni prenehanje igranja igre. Primer sodnika v športu; če nekdo ne sprejema sodniških odločitev, ki so določena s pravili, pomeni, da ni pripravljen igrati določene igre. Ta pristop obravnavanja fair playa je pisan na kožo športom, kjer so dejanja športnikov jasna in vidna. Sodnikom pa omogoča avtoriteto, saj lahko sodnik na ta način doseže in zagotavlja doslednost in primerljivost svoje odločitve.

Zelo velika pomanjkljivost formalnega fair playa pa je, da ne dovoljuje razlikovanja v poštenosti, saj zahteva igranje v skladu s pravili in brez odstopanja. Tak način pa ni življenjski in bi bilo nerazumno poenostavljanje športnega boja (Hosta, 2009).

2.4.2 Neformalni fair play

Nanaša se na odnos do igre, ki ni predpisana s formalnimi pravili.

Loland (1990, v Smrdu idr., 2005) pravi, da so pomembne značilnosti tega odnosa naslednje ugotovitve:

- Tekmecu so omogočene enake možnosti za zmago ali poraz,

- tekmelec ni sovražnik s formalno vlogo, ampak je potrebno z njim ravnati kot s sorodnim človeškim bitjem,
- igrati proti tekmelecem s podobnimi sposobnostmi in spretnostmi za igranje,
- prepričanje, da obe strani igrata s popolno predanostjo.

Neformalni play se povezuje tudi s športno moralo, katera lahko variira med različnimi športi, vendar se še vedno opira na poteze enake vrste. Neformalnega fair playa ne moremo omejiti na specifičnosti posameznega športa.

Pri neformalnem fair playu pa moramo omeniti tudi etos igre. Gre za to, da je potrebno zagotoviti po notranjih vrednotah določene standarde, ki ostanejo enaki ne glede na rang tekmovanja. Govorimo o etosu, ki so ga pripravljene sprejeti vsi udeleženci, ne samo ena stran (primer: pri rokometu je dovoljen telesni kontakt, vendar je nekje potrebno potegniti mejo, od katere naprej se ta kontakt sankcionira). Etos igre, če povzamemo d` Agostina (1981, v Hosta, 2009), je skupek neuradnih vsakokratnih dogovorov, ki določajo, kako naj se pravila igre uporabljajo v določenih konkretnih situacijah. Na ta način je odgovornost prenesena na športnika, ki postane tvorni agent oziroma nosilec etosa. Od tod tudi ime, duh igre oziroma športni duh. Za odgovornost pri ustvarjanju športnega etosa bremenimo tako gledalce kot navijače ter športne funkcionarje in medije, saj pravila igre niso nikoli povsem določena. Strinjamo se z Huizingo, ki je prepričan, da je vse skupaj igra, kjer šteje le občutek.

Avtorji (Smrdu idr., 2005) zagovarjajo definicijo fair playa, ki pravi da ocena športne aktivnosti kot poštene ali nepoštene ne sloni zgolj na upoštevanju napisanih pravil. Strinjajo se, da je fair play tudi «igranje v duhu pravil» in s tem fair play prekorači poslušnost napisanih pravil - tako da nenapisana pravila postanejo dominantna.

Tako formalni kot neformalni fair play sta vidika fair playa v njegovem ožjem smislu.

2.5 CILJ FAIR PLAYA

Sokrat se je pri vprašanju glede etike spraševal, kako naj nekdo živi. Lahko potrdimo, da je fair play eden izmed mogočih odgovorov. Prav vsi obstoječi zgodovinski vrednotni sistemi so se osredotočali na učenje načina življenja, na pravi način življenja, ki ga spremlja doseganje začrtanih ciljev.

Cilj fair playa je ustvariti skupnost, ki bo temeljila na zaupanju in v kateri bodo ljudje uživali svobodo. Cilj športnih pedagogov in samih športnih trenerjev mora biti ustvariti športnika, ki ne bo samo dobro tehnično in taktično podkovan, ampak izoblikovati celostno osebnost z dobrim značajem, se pravi s fair play značajem. To pa lahko dosežemo le v stabilni, dobri družbi. Da bi to dosegli, mora vsak posameznik

razumeti in sprejeti vrednote, ki so nujne za ohranjanje okolja. Pomembno je, da smo resnicoljubni, spoštljivi, pravični in odprti, kajti te vrednote so najpomembnejše pri vzpostavljanju družbe. Osnovno načelo vsake družbe je čast. Nihče ne sme lagati, krasti ali varati, še manj pa takih dejanj ne smemo dopuščati pri drugih (Lukšič, 2002).

Fair play obnašanje naj bo vodilo pri vsakem športnem udejstvovanju; naj gre za vrtec, šolo, rekreativni ali vrhunski šport. Lahko bi rekli, da gre za nek športni bonton, ki velja za vse športnike.

Pojavlja se zmeraj več stvari, ki ne sodijo v šport in njegovo udejstvovanje, ter s tem povzročajo veliko škode športnikom in športu samemu. Zato je zelo pomembno, da športno obnašanje v čim večji meri vzpodbujamo na najrazličnejših področjih športa. S tem procesom pa je potrebno začeti takoj, ko se otroci srečajo z neko športno dejavnostjo, največkrat je to šolska športna vzgoja. Zato je toliko bolj pomembno, da se kot športni pedagogi trudimo, da je otrokovo doživljanje športa pozitivno. Spodbujati moramo poštenost, spoštovanje in tolerantnost, ki morajo biti del tekmovalne taktike in da vemo, da brez upoštevanja načel fair playa ni športa (Hosta in Fleischman, 2009).

Prizadevati si moramo, da bi vsa športna tekmovanja ostala taka, da bi lahko vsi s ponosom rekli, kako mlajše generacije usmerjamo v pravo smer športnega obnašanja in razmišljanja. Otroke moramo pripeljati do tega, da bodo spoznali lepote športa in se naučili ceniti šport in športno obnašanje (Reberšak, 1999).

Mladi športniki se morajo zavedati, kaj je namen športa in igre same. Prvo prepričanje, na katerega moramo opozoriti športnike je, zakaj tekmujemo. Tekmujemo zato, da dosegamo točke in zmagujemo. Pri tem pa moramo zelo glasno in jasno poudariti, da je najbolj pomembno zmagovati tako, da sodelujemo s svojim nasprotnikom, da mu ne želimo slabega in ga ne ponižujemo med samim tekmovanjem. Tretje, najpomembnejše načelo je, da se ob samem tekmovanju sprostimo in uživamo, zmaga je sekundarnega pomena (Lumpkin, Stoll in Beller, 1994).

2.6 ENAKOST MED LJUDMI SPODBUJA FAIR PLAY

Izogibanje veljavnim pravilom z varanjem zanika temeljno bit športnega tekmovanja, zato ločimo dva vidika enakosti (Girginov idr., 2007):

Razlikovanje med formalno in dejansko enakostjo. Za primer lahko vzamemo število ženskih članic Mednarodnega olimpijskega komiteja (MOK); tukaj velja za moške in ženske formalna enakost, ne pa tudi dejanska enakost glede članstva.

Razlikovanje med enakimi možnostmi in enako obravnavo. Na igrišču smo vsi enako obravnavani, vprašanje pa je, ali imamo vsi enake možnosti biti član prve postave.

2.6.1 Spol

Napredek v svetu je prinesel velike spremembe in tudi šport ni bil nobena izjema. Šport je sledil družbenim spremembam in počasi odpiral vrata enakosti med spoloma. Vedno več je žensk na olimpijskih igrah, a kaj ko je veliko takih, ki formalno zagovarjajo enakost žensk na olimpijskih igrah, vendar lahko rečemo, da dejanske enakosti še ni. Še vedno je veliko več moških športov in disciplin, a situacija se je bistveno izboljšala.

Tako stanje je bilo verjetno posledica neenakih možnosti v mnogih kulturah, kjer ženske niso imele in ponekod še vedno nimajo enakovrednega položaja pri izvajanju športne vzgoje ali športa (Girginov idr., 2007). Rečemo lahko, da se stanje izboljšuje z veliko hitrostjo. Včasih ni bilo zaslediti niti ideje, kaj šele da bi se kakšna ženska ukvarjala s hokejem ali nordijskimi skoki, danes pa je že vse to v programu OI in prav tako v vseh svetovnih prvenstev.

Vloga športa za promocijo enakosti se lahko kaže v dveh straneh, in sicer:

- Šport je lahko sredstvo za emancipacijo in enakost žensk,
- šport po eni strani reproducira veljavne neenakosti z vsiljevanjem naturaliziranega pogleda na žensko kot drugačno.

2.6.2 Rasa

Kot primer diskriminatorne rasne politike, se velikokrat omenja tako imenovana naciolimpijada, leta 1936 v Berlinu. V negativni smeri mislimo predvsem na izključitev vseh Židov iz nemške ekipe, medtem ko v pozitivni smeri omenimo primer premagovanja rasnih predsodkov. Temnopolti Jesse Owens je na tej olimpijadi osvojil 4 medalje, z njim pa je zelo odkrito prijateljeval nemški skakalec v daljino Lutz Long, ki prijateljstva kljub času in javnosti ni skrival.

»In potem je nemški šampion, Lutz Long, prišel do mene in rekel: »Potegni črto eno stopalo od odskočne deske in skoči pred črto. Z lahkoto se boš kvalificiral«. Brez tega nasveta, se ne bi nikoli uvrstil v finale« (Owens, 2009). Besede Jesse Owensa pričajo, da so tudi že leta 1936 športniki vedeli, kaj je prav in kaj ne.

Olimpizem poudarja harmoničen razvoj posameznika in zato bi morali opozoriti tudi na odnos MOK do politike rasnega razlikovanja v Južnoafriški republiki. MOK je

zavrnil njihovo sodelovanje na olimpijskih igrah v obdobju od 1970 do 1991; kar bode v oči, je to, da nastopa niso prepovedali politiki, ampak predstavniki mednarodnega športnega gibanja (Girginov idr., 2007).

Walter Tokarski (2002) pravi, da so odločilne lastnosti športnika v vrhunskem športu ali rekreaciji, pa naj gre za moškega ali žensko, njegova atletska sposobnost in znanje, ne pa njegova narodnost, verska pripadnost ali barva kože.

2.6.3 Družbeni razred

Diskriminacija glede na družbeni status oziroma na pripadnost ekonomskemu razredu, je bila pogosta stalnica v preteklosti. Danes ne srečamo več takih omejitev, še vedno pa obstaja veliko neenakost znotraj družbenih struktur.

Še vedno je veliko športov, ki so »dostopni« le povprečno premožnim družinam, od konjeništa, golfa, jadranja, smučanja,... Logično je, da nekdo, ki ima večje prihodke, ima lahko boljšo opremo, si privošči več ur treniranja in kakovostnejše trenerje ter posledično lahko tudi boljše rezultate.

Vsi trije primeri neenakosti, tako spol, rasa in družbeni razred še vedno obstajajo. Naloga vsake države in vsake populacije bi morala biti, kako znižati vpliv vseh teh dejavnikov na ljudi in se truditi k čim večji enakosti. Seveda nikoli ne bomo rešili vseh socialnih problemov, lahko pa se trudimo omogočiti vsem ljudem enaka izhodišča.

2.7 UKREPI ZOPER NASILJE V ŠPORTU

Za nasilje v športu štejemo obnašanja, ki vključujejo uporabo sile ali grožnjo z uporabo sile, posredno ali neposredno ogrožanje fizične in moralne integritete ter poškodovanje objektov ali stvari, ki imajo poseben simbolni značaj ali pa se jim ta le pripisuje (Vrcan, 1990).

Shilling trdi, da se nasilje v športu lahko izraža z resničnimi ali namišljenimi dejanji, z besedami ali brez njih, z uporabo sile, s škodo, ki jo nasilnež povzroča sebi ali drugim, z oblikami, ki jih družba ali družbene skupine odobravajo ali ne in tam, kjer žrtev prepozna ali ne prepozna nasilje (Petrović, 1984, v Vrcan, 1990).

Brezpredmetno je govoriti, da fair play obnašanje ne spodbuja nasilja, ampak ga močno obsoja. Žal pa je danes tako, da se mnoge države srečujejo z različnimi oblikami nasilja, nekatere tavajo v temi, nekatere pa so se domislile različnih idej, s katerimi bi lahko fair play širile med množice. Zakaj ne s pomočjo športa, ki je

ogledalo družbe, ker je ponavadi udeležba na tekmovanjih masovna in ker so mnogokrat dosežki vrhunskih športnikov zelo izpostavljeni.

2.8 ŠPORT IN FAIR PLAY

Šport je sčasoma pridobil mnogo pomenov, od rekreativnega, tekmovalnega, vrhunskega pa vse do množičnega. Odkar uporabljamo tudi izraz športna vzgoja, težko najdemo lastnost, ki jo imajo hkrati vse vrste športa. Najbližja opredelitev je, da je šport vrsta gibanja človeka.

»Goljufanje in »dober prekršek« sta pomembni vprašanji športne etike« (Hsu, 2005, str. 43), saj se vedno znova sprašujemo, kje je prava meja.

Mnogi avtorji različnih literatur goljufanju nasprotujejo, vendar se strinjajo, da je goljufanje tudi v veliki meri povezano s športom in športnimi aktivnostmi. Goljufanje pomeni kršenje napisanih pravil, medtem ko pa kršenje pravil ne pomeni vedno goljufanje (Tušak in Smrdu, 2002).

Tisti, ki goljufa počne to zavestno, se pravi, da ve, da obstaja pravilo in ga zavestno krši. Pošteni športniki pa se zavedajo pravila in se tudi zavestno odločijo, da ga bodo spoštovali (Lumpkin idr., 1994).

Tekma oziroma boj je ena izmed najbolj izpostavljenih lastnosti športa, čeprav naj bi bile prvotne lastnosti športa predvsem razvedrilo, sprostitev in zabava. Pri tekmi (boju) gre za športno tekmo in športni boj. Tekma je v skladu s pravili, boj pa je le simboličen, saj v njem ne gre za uničenje nasprotnika. Trdimo lahko, da je šport igra in vsaka igra mora potekati po določenih pravilih. Vsak tekmovalec strmi k cilju in v doseganju tega cilja skuša biti vsak boljši od drugega.

Same motorične naloge športov dobijo svojo pravo vrednost šele z določitvijo pravil, zlasti s tistimi, ki so pomembne zato, da imajo vsi tekmovalci enake možnosti za uspeh. »Pravila dajejo motoričnim vsebinam moralno – etični okvir in s tem kulturni in duhovni značaj« (Šturm, 1997, str. 16). Šport je enotnost motoričnega in etičnega, lahko rečemo, da brez svoje etičnosti šport ni popoln, ni več pravi šport.

Drugi vidiki etike in fair playa pa nas opozarjajo tudi na enake igralne možnosti za vse, ne glede na raso, spol ali versko pripadnost. Raziskava, ki so jo opravili med slovenskimi olimpijci, je pokazala, da je korektnost bolj izrazita pri rekreativnih športnikih, kot pri športnikih, ki so bili na olimpijskih igrah. Prvi so prepričani, da si vsak tekmelec zasluži korektno obravnavanje, pripravljeni so žrtvovati tudi svojo lastno tekmovalno uvrstitev, če bi s tem pomagali iz težav (Tušak in Smrdu, 2002).

Raziskava se je dotaknila tudi odnosa v igri. Rekreativci so bolj prepričani, da je igra na zmago sprejemljiva le takrat, kadar je v skladu s športnim duhom in da je korektna igra pomembnejša od zmage. Prepričani so, da je pri športu potrebno upoštevati in spoštovati tudi nenapisana pravila, ki se jih mora zavedati vsak športnik. Naslednje raziskave pokazale, da takšno razmišljanje ni produktivno, saj zavira napredek in športnika, da bi pokazal vse svoje vrline. To je še posebno vidno v ekipnih športih, kjer igra zaradi tega ni dovolj homogena in je potem tudi uspeh slabši. Znano je, da razpoloženje znotraj ekipe bistveno vpliva na njen položaj na lestvici dosežkov.

Naši olimpijski moštveni športniki v raziskavi niso blesteli, saj imajo bistveno nižje izražen faktor športnosti kot individualni športniki. Imajo bistveno slabše odnose s sotekmovalci, skoraj nikoli ne priznajo svoje napake in tudi svojega igralnega mesta ne bi zlepa prepustili komu drugemu. Svoje nasprotnike pojmujejo kot sovražnike in ne kot enakovredne športnike. Opazno je tudi nižje vrednotenje korektnosti v primerjavi z izidom tekme (Tušak in Smrdu, 2002).

Načela fair playa so mnogokrat prekršena, niso vsi »pravi športniki«, saj je pogosto dosežek oziroma zmaga tako precenjen cilj, da velikokrat želja po njej zaduši in prekrije moralno zavest in fair play. Glavni neposredni kršitelji tekmovalnih pravil, moralnih norm in načel fair playa so v večini organizatorji tekmovanj, športni delavci, športni učitelji in trenerji ter seveda tudi tekmovalci (Šturm, 1997).

Zato je toliko bolj pomembno, da je fair play nagrajen in spodbujen s kakršnokoli nagrado. Pa čeprav je to le pozornost publike, ki »pravega športnika« vedno spodbuja na njegovi poti.

2.9 VRHUNSKI ŠPORT IN FAIR PLAY

Vrhunski šport postaja s časom vedno bolj profesionaliziran. Ima lastne kriterije vrednotenja ustvarjalnosti in pogostokrat je izmaličen s prevelikim dodatnim obremenjevanjem športnih dosežkov. Države kažejo interes za vrhunske športnike, ker na račun vrhunskega športa dosegajo lastno promocijo v svetu. Nič več ni prvinskega interesa, da države spodbujajo nadarjene zaradi ustvarjalnosti, s katero bogatijo narodno in občo zakladnico stvaritev, sodelujejo v pomikanju človeških spoznanj, kulturnih in drugih vrednot (Doupona in Petrovič, 2000).

Danes vrhunski športnik posveti ukvarjanju s športom tretjino delovne dobe. Vedno bolj se vrhunskega športnika obravnava kot drago blago, ki sicer lahko igra poškodovan, pod raznimi blokadami, a ko telo ne zdrži več, je odpuščen.

Vedno več športnikov poskuša tekrovati s pomočjo nedovoljenih sredstev, saj na ta način izboljšajo svoje dosežke in si prislužijo boljše nagrade. Vse to je posledica

današnjega časa civilizacijskih procesov, ki jih živimo. Vse več je kršenj človekovih pravic in svoboščin v športu, kar se reflektira tudi na mlade športnike (Doupona in Petrovič, 2000).

In kje najde svoje mesto fair play? Glede na to, da je temelj vrhunškega športa kakovosten šport mladih, je potrebno mladini že zelo zgodaj začeti poudarjati pomen fair playa. Vse to pa brez nekega zgleda ne gre. Veliko je mladih, ki imajo svojega idola, po katerem se zgledujejo. Poveljujejo njegova dejanja in zmage ter se pogostokrat želijo obnašati podobno idolu. Tukaj ima vrhunski šport veliko rezerve, saj si lahko s pomočjo vrhunškega športa pomagamo v veliki meri širiti idejo o fair playu.

Omenimo lahko, da se tudi v najbolj profesionalni košarkarski ligi na svetu, NBA, podeljujejo nagrade za najbolj športne košarkarje. Nagrada se imenuje po najboljšem igralcu, Joeyu Dumarsu, ki je skupaj z Isiahom Thomasom tvoril najboljši košarkarski dvojec v zgodovini NBA. Posebnost te nagrade je, da zmagovalca izglasujejo košarkarji sami. Dobitnik, ki je zbral največ točk, dobi pokal, mesto, v katerem športnik tekmuje, pa prejme 25.000 ameriških dolarjev, ki so namenjeni v dobrodelne namene (Podgoršek, 2008).

2.10 OTROCI IN FAIR PLAY

Današnje stanje glede nestrpnosti v svetu lahko pripišemo tudi vedno hitrejšemu načinu življenja in seganju po skorajda nemogočem. V raziskavi, ki so jo opravili Kovačeva, Starc in Doupona Topič (2005), se je pokazalo, da je šport kot vrednota med Slovenci na nizkem mestu, saj sta se za njim uvrstila le vera in zanimanje za politiko.

Današnja mladina gradi svoj pogled na svet iz kratkih in fragmentarnih tekstov, ki jih prenašajo mediji. Same vrednote mladih postajajo vse bolj subjektivne, zelo pomembna pa je pravica do individualnosti; osebne potrebe cenijo bolj kot vse drugo. Nobenih kolektivnih pravic ne poudarjajo več, na primer enakosti in demokracije, in to je zelo zaskrbljujoče. Raziskava Uletove in sodelavcev (2002) je pokazala, da med današnjo mladino prevladujejo v večini le individualistični interesi.

Vprašati se moramo, kako čim bolje širiti idejo o strpnosti in fair playu, na kakšen način je potrebno otroke vzgajati in jih že od malih nog učiti, kako pomembni sta poštenost in pravičnost. Ločevanje dobrega od slabega ni prav nič težka naloga, seveda pa jo je potrebno vaditi od zgodnjega otroštva, da postane navada. Vse je odvisno od značaja, a resnica je, da šport krepi značaj, ker v nas zbuja samodisciplino in zahtevo, da se naučimo predvsem zaznavati, kako čutijo in razmišljajo drugi okoli nas. Na ta način stopamo na pot spoštovanja moralnih

vrednot. Pomembno je, da mlademu rodu o vrednotah ne le predavamo, ampak jim pomagamo, da se zanje odločajo v življenjskih situacijah, tako v športu kot zunaj njega (Gough, 2003).

Vrednoto fair play, tako za starejše kot za mlade ljudi, je potrebno socializirati preko športa, saj so družbeni in prostorski odnosi na igrišču ključni v širšem razumevanju družbe, seveda le v primeru, da razumemo svet športa kot zrcalo družbe (Berg Soerensen, 2002).

Srečujemo se z vedno večjim problemom. Znano je, da se od sredine dvajsetega stoletja v športu srečujemo z instrumentalistično racionalnostjo, ki so jo vpeljali poslovni interesi. Šport je postal še eden izmed načinov, kako na lahek način prihajati do dobička. Zaradi vseh poslovnih in ekonomskih spodbud v pogodbah, se je šport kot dejavnost postavil ob bok poslovnim transakcijam in na ta način začel delovati po »instrumentalni logiki trga« (Cashmore, 2002).

Vedno manj je dobrih vzornikov in samo varanje je postala prevladujoča kulturna norma. Na vsakem posamezniku je ogromno pritiska z vseh strani, da mora uspeti ter da ne sme biti zadnji. Pogostokrat je najmočnejši vzrok varanja in nečastnega delovanja strah pred porazom (Lukšič, 2002).

Ali otroci uživajo v športu, ali se z njim ukvarjajo samo zaradi staršev? To vprašanje je z vidika fair playa zelo aktualno, saj otrok o svojem delu v športu ne odloča sam, ampak to počnejo drugi (Šugman, Ferenčak, Tušak in Berdajs, 2002).

Kako bo posameznik, ki že od otroštva posluša starše in ljudi okoli sebe, da je važna le zmaga, znal kako drugače ravnati, kot da bo segel po stranpoteh? Kako otrokom v čim večji meri predstaviti in ponazoriti, kako pomemben je fair play? Kako starše vpeljati v sodelovanje z otroki? To so vprašanja, ki bi si jih morali pogosteje zastaviti, ne samo takrat, ko že pride do določenega incidenta. Mnogokrat je tedaj že prepozno.

Pomembno je, da otrokom pustimo, da se sami odločajo za šport. Kajti, če vemo, da se z njim ukvarjajo zaradi zabave in veselja, ki ga ob ukvarjanju s športom občutijo, jim moramo zaupati, da si bodo izbrali pravo pot. V prvi vrsti pa je potrebno vedeti, da šport ponuja bogate možnosti za učenje z vsaj štirimi posledicami, ki promovirajo fair play (Smrdu idr., 2005):

- *Stimuliranje samo-odločanja*

Pri športu so ponavadi v ospredju pravila, ki jih določajo osebe, ki so nam blizu. Ne se prepirati s sodnikom, tekmovati in zmagati s spretnostjo in sposobnostjo ter ne z agresivnostjo, dostojanstveno sprejeti poraz in podobno. Pomembno je, da otroke naučimo sprejemati pravila kot okvir za zakon in red, paziti pa moramo, da se ne

uporablja le to, saj lahko izgubimo priložnost za spodbudo kreativnosti in fleksibilnega mišljenja.

- *Poštenost in socializacija*

Pomembno je, da se trenerji in učitelji zavedajo, da se otroci zgledujejo po njih in da se obnašajo poklicu primerno. Tako za trenerje kot učitelje je pomembno, da so poštene tako v teoriji kot v praksi, na otroke naj ne bi vršili prevelikega stresa zaradi tekmovalnosti. Pomembno je tudi, da sodelujejo s starši otrok, saj le tako lahko dosežemo neko kontinuiteto v izobraževanju. Problemi in cilji vadbe morajo biti vnaprej jasno podani.

- *Pozitiven pomen dosežka*

Pogostokrat otroci imenujejo nekoga, ki se zelo vestno pripravlja na neko nalogo, »piflar«. Ta beseda se uporablja večinoma v zahodnih državah in to zato, ker je težnja k uspehu med mladimi pogostokrat vrednotena negativno. To je neustrezno pojmovanje dosežka, medtem ko bi bilo ustrezno, da se na to gleda kot na razvoj posameznikovih potencialov. Pomembno je, da otroka spodbujamo, da preizkuša svoje potencialne, vendar moramo poudariti, da je to potrebno narediti z ustrezno kontrolo in skrbjo. Dobro je, da se določene dosežke določi kot cilje.

- *Orientacija na otroke*

Ponavadi so razprave o fair playu osredotočene na vrhunski šport in ne na šport mladih. Pomembno je vedeti, da so okoliščine drugačne in da jih je potrebno upoštevati. Fair play ima bistveno večji socialen pomen pri otrocih kot odraslih. Potrebno je biti pozoren predvsem na stopnjo razvoja otrok, na njihova pričakovanja, določene izkušnje in na procese učenja strategij.

Za mladega športnika je zelo pomembno, da postane spoštovanje ena temeljnih notranjih vrednot športa, zaupanje in odgovornost pa naj bodo vrline, ki bi jih športnik moral razviti na svoji športni poti.

Katere so tiste moralno - etične lastnosti, ki naj bi jih imel mlad športnik?

S svojimi dosežki naj se ne bi postavljaj, tudi če so resnično tega vredni. Naj bo vztrajen in nepopustljiv, tudi v težavnih razmerah naj ne odneha, saj popuščajo le slabiči. Mora se znati obvladati ter mirno prenašati tako poraze kot uspehe in pri tem znati zatirati čustvene izbruhe. Nikoli ne sme prekršiti pravil igre, pa čeprav so mu ta v škodo in sodniki tega ne opazijo. Vedno se mora truditi za najboljši dosežek, ne sme ne podcenjevati nasprotnikov in ne taktizirati. Prvotna prvina športa mora biti boj, ki je simboličen in igra, nadvse resna igra. Pravi športnik uživa v tem boju, v tveganju, naporu in igri, ter ne samo v zmagi. Nepošteno pridobljena zmaga je za »pravega športnika« moralni poraz (Šturm, 1997).

Za mladega športnika je zelo pomembno, da postane spoštovanje ena temeljnih notranjih vrednot športa, zaupanje in odgovornost pa naj bodo vrline, ki bi jih športnik moral razviti na svoji športni poti. Prav je, da spodbujamo nagrajevanje za izjemne tekmovalne dosežke, vendar pa moramo biti dosledni tudi pri načinu, ki se ga otroci za doseg cilja poslužujejo. Fair dejanja morajo biti danes nagrajena, otroci, ki so potrebe sotekmovalcev postavili pred svoje, pa morajo vedeti, da so ravnali pravilno ter da so lahko zgled vsem okoli njih.

2.11 KAKO ZAŠČITITI OTROKE IN KAKO ŠIRITI MEDNJE FAIR PLAY?

Leta 1989 je bila ustanovljena Konvencija Združenih Narodov o otrokovih pravicah. Na ta način so Združeni Narodi zaščitili otroke, saj je konvencija narekovala pravila, ki so pravni okvir za boljši položaj otrok. Otroci naj imajo pravico do igre in lastne izbire rekreacije, ki je primerna njihovi starosti.

Zakaj imamo toliko problemov s športom mladih tako v družbi kot celoti? Odgovorov ni lahko najti, ampak prepričani smo, da velik delež nosijo starši in vaditelji ter trenerji otrok. Mnogi starši se za šport, s katerim se njihovi otroci ukvarjajo, sploh ne zanimajo ali pa so preveč ambiciozni in se ne zavedajo, da otroku vse prej škodijo kot koristijo. Veliko trenerjev in vaditeljev ni dovolj usposobljenih in pripravljenih slediti otrokovim potrebam in vse prepogosto se zgodi, da trenerji poskušajo živeti svoje sanje in ambicije preko svojih varovancev. Tudi idoli mladih otrok imajo lahko zelo velik vpliv na mlade športnike, saj se velikokrat obnašajo nasprotno od napisanih in nenapisanih pravil. Vse preveč se omenja in komercializira vpliv in moč denarja v športu, ki pa sploh ne vpliva dobro na današnjo mladino, ki se je v zadnjih dveh desetletjih razvila v samozadostne in egocentrične osebnosti (Berg Soerensen, 2002).

Zelo dobra primera za športne pedagoge, ko se srečamo s podobnim problemom, je Berg Soerensen (2002) opisal v svojem članku.

Prvi primer se je zgodil na Danskem, in sicer je trener 30-ih otrok dejal, da bo prenehal z delom, če ga ne bodo podprli starši otrok. V ta namen je poslal pisma, naj se starši pogovorijo o tem, kako pomembno je zanimanje za otroka, v nasprotnem primeru ne bo več nogometa v klubu. Ker vodstvu kluba pisma niso bila dovolj, so se dobili z vsakim staršem posebej in pojasnili situacijo. Odziv staršev je bil presenetljivo pozitiven, saj so od tistega dogodka otroke vsakič peljali na tekmo in sproti reševali probleme, ki so del ukvarjanja s športom.

Starši so uvideli, da so odgovorni za prostočasne dejavnosti svojih otrok in da klub ni le mesto, kjer njihov otrok preživlja prosti čas, ampak je tudi bistveni del otrokovega šolanja.

Drugi primer pa je lepa slika, kako lahko nek vrhunski športnik promovira fair play in vsa načela povezana z njim. Profesionalni ameriški košarkar, Dave Jarnigan, se je odločil, da bo košarko razširil med danski narod. »Ko sem bil še otrok, mi je košarka pomagala, da sem se osredotočil na bistvene stvari v življenju. Je pozitivna igra in vsakdo je lahko uspešen, saj ni toliko odvisna od telesne zmogljivosti, ampak od medsebojnega sodelovanja igralcev. Šport je idealen pri razvoju otrok v družabna bitja. Uči jih spoštovati druge in biti potrpežljiv, saj drugače ne morejo igrati v ekipi. Naučijo se tudi deliti stvari in tega, da je sodelovati mnogo bolj pomembno kot zmagati ali izgubiti in da se svet ne bo podrl zaradi tega« (Berg Soerensen, 2002, str. 17).

Izjava, ki pove vse. Vrhunski športniki so danes ideali in zaradi vse večjega vmešavanja medijev, jih lahko mladi spremljajo praktično na vsakem koraku. Zato je še toliko bolj pomembno, da se športniki zavedajo, da vplivajo na mnogo več življenj kot le na svoje.

Kot športnim pedagogom, nam mora biti jasno, da vzgoja mladih tekmovalcev obsega dve področji, ki sta med seboj le navidezno ločeni. Zavedati se moramo, da samo tehnični »drill« ni športno treniranje. Ta mora kazati pravo naravo športa, ki je enotnost fizičnih in moralnih razsežnosti človeka. Področji tehničnih in taktičnih vsebin ter razvijanje motoričnih sposobnosti na eni strani in na drugi strani privzganje športnega vedenja, ki naj temelji na splošno znanih navodilih športne etike in fair playa (Šturm, 1997).

2.12 ZAKAJ FAIR PLAY?

Kot člani skupine moramo ravnati tako, kot ravna naša skupina, če ne smo izločeni. Že od malih nog smo vzgajani, da se ravnamo, kot ravna večina, če se ne, enostavno izstopamo, to pa v očeh javnosti nikoli ni bilo dobro.

Kot zelo negativen primer pripadnosti skupini in ohranjanju dobrih odnosov znotraj skupine, lahko izpostavimo nogometne navijače in njihovo nasilje nad »drugačnimi«. Je že res, da se take vrste nasilja ne izvaja le ob nogometnih igriščih, ampak tudi drugod, lahko pa rečemo, da so nogometne tekme med najbolj obiskanimi spektakli, kjer navijači skorajda nimajo nobene kontrole in kjer se nasilje brez problema izvaja.

Namesto da bi države, v katerih je tak način obnašanja določenih navijaških skupin značilen, poskušale s pomočjo medijev širiti idejo strpnosti in fair playa, se najdejo primeri, v katerih mediji huliganom ponujajo denar v zameno, da nadaljujejo z nasilnimi napadi, uporništvom in razgrajanjem po ulicah (Tokarski, 2002). Seveda se le na ta način medijem poveča gledanost in število bralcev.

Šport igra pomembno vlogo v socializacijskih procesih, saj je postal pomemben medij in zbirka nekkih simbolov, preko katerih se vsak posameznik lahko identificira z določeno družbeno formacijo (Kovač idr., 2005). V športu odigrajo športniki svoje vloge. Točno se ve, kaj je njihova naloga in kakšna so pričakovanja. Na žalost pa vedno več športnikov, ki so mladim idoli, posega po stranpoteh in tako mladim na napačen način sporočajo prave vrednote.

Spomnimo se leta 1998, ko so na Tour de France prvič odkrili nedovoljeno uporabo eritropoetina. Vrhunski kolesarji so ščitili eden drugega, najhuje pa je, da je večina mladih, ki je kolesarje kovala v zvezde, izjavila, da bi tudi sama jemala nedovoljena poživila, če bi jim to pomagalo pri doseganju vrhunskih rezultatov. S takimi primeri izginja princip fair playa, še bolj pa se moramo zavedati, da vrednote športnikov zlahka vplivajo na mlade ljudi, še posebno pri negativnih posledicah (Berg Soerensen, 2002).

Vedeti moramo, da ko se oblikujejo pravila, nas najbolj določa prav fair play; »Fair play določa merila, po katerih delamo pravila, ne na način boja na življenje in smrt, temveč kot ljudje« (Lukšič, 2002, str. 20).

Fair play pomeni v bistvu spoštovanje pravil in lahko bi rekli, da je moralno etični kodeks športa. Tisti športniki, ki so fair, so zelo spoštovani in priznani v javnosti, publika jih ceni ter spodbuja. Športnike, ki pa v kakršnikoli obliki prekršijo načelo fair play, javnost ne sprejema in jih odklanja. Spomnimo se maroškega tekača Khalid Skah-a, ko je na svetovnem prvenstvu v teku na 10 000 metrov dosegel zmago v sumljivih okoliščinah, saj mu je posredno pomagal drugi maroški tekač. Sodniki so ga sicer diskvalificirali, vendar so morali po pritožbi svojo odločitev preklicati. Tako mu je na podelitvi pripadla zlata medalja, publika pa Skahu ni odpustila, saj je silovito protestirala ob podelitvi moralno nezaslužene nagrade (Šturm, 1997).

Preko športa in športnikov se nacija predstavlja ostalemu svetu in ravno zato je včasih žalostno, da se tako velike države, kot so recimo Nemčija, Grčija in Danska, srečujejo s tako visokim odstotkom ljudi, ki so nestrpni do ljudi drugačne narodnosti ali veroizpovedi (Tokarski, 2002).

2.13 ORGANIZACIJE, KI NAGRAJUJEJO FAIR PLAY

2.13.1 MEDNARODNI OLIMPIJSKI KOMITE (MOK)

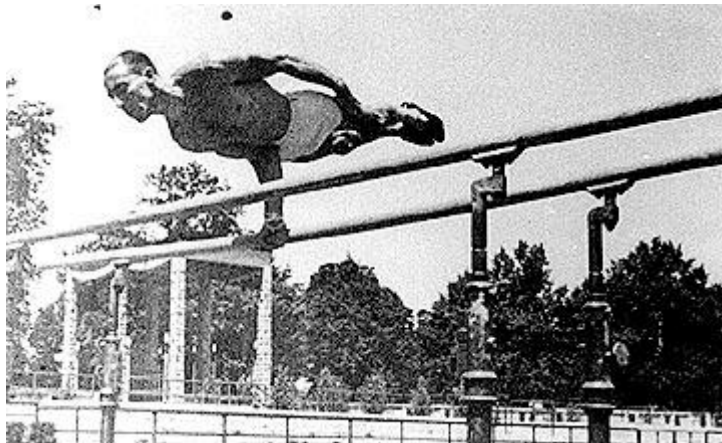
Komite je bil ustanovljen 23. junija leta 1894. Ustanovil ga je Baron Pierre de Coubertin z idejo o oživitvi olimpijskih iger antičnih Grkov. Je neprofitna organizacija in najvišja avtoriteta olimpijskega gibanja. Pojem olimpijsko gibanje vključuje Mednarodni olimpijski komite, Organizacijski komite olimpijskih iger, nacionalne

olimpijske komiteje, Mednarodne federacije, nacionalna združenja in seveda športnike.

Njegova vloga je širiti in promovirati tako vrhunski šport kot šport za vse, v skladu z Olimpijsko listino. Komite močno spodbuja proslavljanje olimpijskih iger, zavzema se za enakost žensk v športu, za etične vrednote in zaščito športnikov. Je kot dežnik olimpijskega gibanja in si lasti vse pravice za uporabo olimpijskih simbolov, zastave in olimpijskega mota. Glavna naloga komiteja pa je nadzorovanje poletnih in zimskih olimpijskih iger (Executive board, 2009).

Da bi spodbudili olimpijsko gibanje, Mednarodni olimpijski komite podeljuje nagrade, ki so podeljene v različnih kategorijah. Vse pa imajo nekaj skupnega, in sicer širjenje olimpijske miselnosti, kamor spada tudi širjenje fair playa.

Slovenci imamo med dobitniki nagrad Mednarodnega olimpijskega komiteja kar nekaj predstavnikov. Med najelitnejšimi nagrajenci je Leon Štukelj.

Slika 1: Leon Štukelj, največji šampion gimnastičnega sveta (Leon Štukelj – a legend of world sport, 2009).

Nagrajen je bil leta 1994, za svoje življenjsko delo ter izjemne športne dosežke. Bil je legenda ne samo slovenskega, ampak tudi svetovnega športa.

Na svoji poti je osvojil dvajset medalj na velikih tekmovanjih, od tega osem zlatih, šest srebrnih in šest bronastih. Samo na olimpijskih igrah je osvojil šest medalj. Že prvi olimpijski nastop, leta 1924 v Parizu, mu je prinesel dve medalji, v mnogoboju in na drogu. V Amsterdamu, leta 1928, je osvojil v mnogoboju tretje mesto, zmago na krogih in še eno tretje mesto z vrsto. Vedno mu je bilo žal, da se olimpijskih iger v Los Angelesu, leta 1932, ni mogel udeležiti zaradi finančnih težav sokolske zveze, saj je menil, da bi lahko tudi tam osvojil kar nekaj kolajn. Zdravje in služba mu nista več dovoljevala tako profesionalnega ukvarjanja z gimnastiko, zato se je gimnastiki odpovedal, a kaj kmalu na prošnje zveze spet nastopil na svojih zadnjih olimpijskih

igrah, leta 1936 v Berlinu. V starosti 38 let je osvojil srebro na krogih (Šugman in Rožman, 2005).

Z vsemi temi uspehi je danes najuspešnejši slovenski gimnastičar ter velikan svetovne gimnastike. Je ponos slovenskega naroda, vzor zdravega, športnega življenja. Živel je z in za gimnastiko.

Takoj naslednje leto, se pravi leta 1995, je priznanje za življenjsko delo dobil Boris Gregorka, najuspešnejši slovenski gimnastični trener, saj je bil vzgojitelj najuspešnejše slovenske gimnastične generacije, z Miroslavom Cerarjem in Tinetom Šrotom na čelu (Kern, 2007).

Drago Ulaga je bil nagrajen leta 1996 za njegovo publicistično in strokovno delo. Skupaj je napisal 34 samostojnih publikacij, raznih učbenikov in skript ter več kot 2200 strokovnih in strokovno-poljudnih člankov. Bil je največji glasnik ljudskega športa pri nas, zanj je bil šport »nepogrešljiv« doprinos h kakovosti življenja. Vse življenje je bil največji privrženec zdravega športnega načina življenja in poštene igre (Pinter, 2006).

Leta 1997 je bila nagrada za širitev športa za vse dodeljena slovenskemu novinarju Stanetu Ureku, leta 1998 Franciju Čopu, ki je prejel nagrado za športno etiko, leta 1999 Rajku Šugmanu in leta 2000 Tonetu Vogrincu.

Vsa ta priznanja so priznanja najvišjega ranga, ki so bila dodeljena športnikom in osebam, ki so ogromno pripomogla k širjenju športa v Sloveniji in povsod po svetu.

Miroslav Cerar je prvi Slovenec, ki je leta 2005 prejel nagrado MOK za šport, fair play in strpnost. Predlagal ga je Olimpijski komite Slovenije, saj je bil Cerar med leti 1958-1972 ena najpomembnejših gimnastičnih osebnosti v svetu (Miroslav Cerar predlagan za prestižno nagrado MOK za fair play in strpnost, 2005).

Poleg Leona Štuklja je bil edini individualni ustanovitelj olimpijskega komiteja Slovenije, v katerem je bil nekaj časa tudi podpredsednik, kasneje pa je postal predsednik Slovenske olimpijske akademije in član izvršnega odbora Evropskega gibanja za fair play. Ob vseh nalogah pa vestno opravlja tudi vlogo ambasadorja Slovenije za šport, strpnost in fair play (Šugman in Rožman, 2005).

Na svoji športni poti je bil Cerar dvakrat olimpijski prvak, leta 1964 v Tokiu in leta 1968 v Ciudadu de Mexicu, na konju z ročajem ter bronasti na drogu, prav tako v Tokiu. Na evropskih prvenstvih je med leti 1961-1969 osvojil kar 21 kolajn, saj jih je osvajal v vseh disciplinah. Blestel je tudi na Sredozemski igrah, saj je skupno osvojil kar 12 kolajn in bil pri tem dvakrat prvak Sredozemlja v mnogoboju. Najvišje uspehe pa je doživel na konju z ročajem, saj je postal dvakratni olimpijski prvak, trikrat svetovni in trikrat evropski prvak (Šugman in Rožman, 2005).

V svetu pa ni poznan le po svojih izjemnih uspehah v gimnastiki, ampak tudi kot velika športna osebnost, kot strpen sogovornik, kot pošten športnik ter izjemen borec za fair play. Dogodek, ki se je zgodil na svetovnem prvenstvu v Pragi, leta 1962, bo za vedno zapisan v zgodovino športnega fair playa.

Cerar je v finalu na bradlji zasedel drugo mesto, pred njim je bil le Boris Sahlin. Po mnenju mnogih je bila Cerarjeva vaja nepravilno ocenjena in ko je Sahlin končal vajo ter so se na semaforju pokazale številke, se je vsul plaz protestov z vseh strani. Cerarja so vsi pozivali k protestu, sam pa je le mirno odkorakal do tekmeca in mu športno podal roko. Po protestu, ki ga je spremljalo glasno žvižganje in je trajalo kakšnih 25 minut, so sodniki prvič v zgodovini gimnastičnih tekmovanj spremenili svoje ocene in zmagovalec je postal Miroslav Cerar (Miroslav Cerar predlagan za prestižno nagrado MOK za fair play in strpnost!, 2005).

Slika 2: Miroslav Cerar na olimpijskih igrah leta 1968, ki so se potekale v Ciudad de México (Jugoslavija – 1968 dalje, 2009).

Poleg laskave nagrade mednarodnega olimpijskega komiteja za šport, fair play in strpnost, je Cerar tudi nosilec olimpijskega reda (L'Ordre Olympique), je med nesmrtnimi velikani v gimnastični hiši slavnih v Oklahoma Cityju, v bivši Jugoslaviji pa je bil kar devetkrat izbran za najboljšega športnika leta. Je tudi dobitnik najvišje državne nagrade v Jugoslaviji, nagrade AVNOJ ter Bloudkove nagrade, ki velja za najvišje slovensko priznanje na področju športa (Šugman in Rožman, 2005).

2.13.2 MEDNARODNI KOMITE ZA FAIR PLAY (CIFP)

Na seminarju UNESCO, leta 1963 v Gautingu, se je porodila ideja o nagrajevanju športnikov glede na njihova ravnanja na športnih tekmovanjih.

Povod ideje je bil nenehen boj proti šovinizmu in proti vsem oblikam nasilja, ki se je pojavljal v športu. 17. septembra istega leta je bila v Parizu »oblikovana« nagrada, ki se še danes imenuje po baronu in ustanovitelju modernih olimpijskih iger, mednarodna nagrada za fair play Pierre de Coubertin. Nagrada je bila namenjena najbolj športni publiki in športniku, podeljevanje pa naj bi potekalo redno, vsako leto.

Konec leta 1963, natančno 5. decembra, je bilo v Parizu izvoljeno vodstvo Komiteja za organizacijo podeljevanja nagrad Pierre de Coubertin .

Prvi predsednik in pobudnik komiteja je postal Jean Borotra, vrhunski francoski tenisač.

29. maja 1973, je bil Komite za organizacijo podeljevanj nagrad Pierre de Coubertin preimenovan v Mednarodni komite za fair play, medtem ko je najprestižnejša nagrada ostala enako imenovana.

Le leto kasneje je bila izdana Deklaracija fair playa, ki je bila kasneje prevedena v mnoge evropske jezike. Nanašala se je predvsem na tekmovalni šport, zato so jo leta 1992 posodobili.

Nova Deklaracija fair playa se nanaša tako na tekmovalni šport kot na šport mladih, na šport za zdrave in na šport gibalno in mentalno prizadetih oseb. Zaščititi poskuša športnike pred mnogi pritiski, obsoja tako doping kot rasizem in druge oblike nasilja v športu.

Junija, leta 1977, je Mednarodni komite za fair play prvič podelil nagrado pismo čestitk. Dodeljena je bila športnikom, ki so s svojim humanitarnim delom lahko bili zgled vsem. Za to vrsto nagrade so se odločili, ker takšno delo ne ustreza kriterijem za nagrado Pierre de Coubertin, vendar se je Mednarodnemu komiteju zdelo primerno, da je dobro delo potrebno nagraditi.

Septembra istega leta, je Willi Daume prejel nagrado za uspešno organizirane olimpijske igre v Munichnu, v katerih je združil vso svetovno kulturo in šport. Bil je predsednik organizacijskega odbora in eden glavnih pobudnikov enakosti med narodi. Zato se tudi nagrada, ki jo podeljujejo od leta 1994, ki jo dobi oseba ali organizacija, ki je ogromno pripomogla k promociji fair playa, imenuje prav po njem (History, 2009).

Mednarodni komite za fair play vsako leto pošlje nacionalnim olimpijskim komitejem posameznih držav poziv, naj prijavijo svoje kandidate za fair play nagrade. Nagrade so podeljene v Parizu na slavnostni prireditvi.

Tudi Slovenija ima svojega predstavnika v Mednarodnem komiteju za fair play. Miroslav Cerar, ambasador za strpnost in fair play Slovenije, je bil leta 2008 sprejet kot član komiteja. Komite daje velik poudarek nagradam za fair play, medtem ko promocija fair playa ostaja postranska zadeva (Cerar, osebna komunikacija, marec 2009).

2.13.2.1 Podelitev prve nagrade za fair play

29. januarja 1965, je bila podeljena prva nagrada Pierre de Coubertin. Nagrada se je podeljevala za preteklo leto, prejel pa jo je italijanski voznik boba, Eugenio Monti. Osvojil je 12 medalj na svetovnih prvenstvih in šest olimpijskih medalj, od tega dve zlati.

Nagrajen je bil zaradi dogodka, ki se je zgodil na zimskih olimpijskih igrah, leta 1964, v Innsbrucku.

V finalu se je britanskemu paru zlomil zapah na bobu, Eugenio Monti pa jima je posodil svojega. Britanca sta osvojila zlato medaljo, Eugenio Monti pa bronasto.

Po končanih olimpijskih igrah se je Monti moral zagovarjati pred novinarji v Italiji, vedno znova pa je poudarjal, da Britanca nista zmagala zaradi njegovega zapaha, ampak enostavno zaradi najhitrejšega časa. To pa ni bil edini izkaz radodarnosti na tem prvenstvu. Dogodek, ki se je kasneje zgodil na istem prvenstvu, je Montiju prinesel nagrado Pierre de Coubertin (History, 2009).

Kanadskemu četvercu se je zlomila os boba. Če jim Eugenio Monti in njegova tehnična ekipa ne bi pomagali in popravili bob, bi bili diskvalificirani, tako pa so osvojili zlato olimpijsko medaljo (Eugenio Monti, 2009).

Prva nagrada Pierre de Coubertin je šla v prave roke, saj je Eugenio Monti predstavljal in lahko še danes predstavlja vzor vsem športnikom. Nesebično je pomagal največjemu tekmecu in s takim dejanjem predstavlja športnika, ki ne le spoštuje svojega nasprotnika, temveč si želi tekmovati z njim v enakih pogojih. Naj zmaga boljši.

2.13.2.2 Nagrade mednarodnega komiteja za fair play

2.13.2.2.1 Mednarodna nagrada za fair play Pierre de Coubertin

Pierre de Coubertin (1863-1937)

Pierre de Coubertin je bil francoski pedagog in zgodovinar. Njegov življenjski smoter je bil prevzgojiti francosko mladino.

Kmalu se je preusmeril na mednarodno področje, in sicer na olimpizem. Prepričan je bil, da so v športnem gibanju velike vzgojne možnosti za kulturo človeka ter človeštva. Po ustanovitvi Mednarodnega olimpijskega komiteja (1894) in organizaciji prvih olimpijskih iger moderne dobe v Atenah (1896), je Pierre de Coubertin prevzel vlogo idejnega vodenja športa in olimpizma.

Sam se je zavzemal za oplemenitev olimpizma s humanističnimi tradicijami antike, vsem tekmovalcem, ki so se pripravljali na nastop na olimpijskih igrah, pa je dal načelo trajne vrednosti: Citius, altius, fortius! – Višje, hitreje, močnejše! (Ulaga, 1976).

Verjel je, da je telesna aktivnost utemeljena v upoštevanju pravil in da lahko pomeni skupno točko mnogih kultur ali pa je celo most med njimi. Šport mu je predstavljal univerzalen koncept. Predhodnika fair playa je uzrl v viteški etiki, kot spoštljiv odnos do tekmecev. Prepričan je bil, da lahko sodobne olimpijske igre prinesejo priložnost prekinitve bojov, in to z namenom, da se slavi poštenost in spoštljivost v igrah moči (Girginov idr., 2005).

Bil je tudi predsednik Mednarodnega olimpijskega komiteja, in sicer od leta 1896 pa do leta 1925 (Ulaga, 1976).

2.13.2.2.1.1 Nagrada Pierre de Coubertin

Nagrada Pierre de Coubertin se podeljuje za fair play obnašanje na velikih tekmovanjih. Podeljuje se tako posameznikom kot ekipam za dejanje fair playa, katero je ali pa bi lahko športnike stala zmage ali pa bi imela negativen vpliv na rezultat.

Nagrade se vedno podeljujejo za preteklo leto (Call for nomination for 2007 World Fair Play Awards, 2008).

Mednarodni komite za fair play jo podeljuje od leta 1964 dalje. Je nagrada največje časti, »najžlahtnejša« medalja, ki si jo lahko lasti športnik. Vsako leto je več dobitnikov nagrad, kar je lahko spodbudno za današnji čas.

2.13.2.2.1.2 Diploma Pierre de Coubertin

V kategorijo Pierre de Coubertin nagrad spadajo tudi podelitve diplom časti in pisma čestitk, ki so podeljene športnikom in klubom, ki so s svojim etičnim in fair play obnašanjem opozorili nase.

Andreja Razlag je bila prva slovenska športnica, ki je s strani Mednarodnega komiteja za fair play, leta 2002, prejela pismo čestitk Pierre de Coubertin.

Diploma je bila podeljena za promocijo humanitarnosti, in s tem tudi za spodbujanje etičnih vrednot in fair playa.

Slika 3: Andreja Razlag na podelitvi Pisma čestitk (Goznik, 2002).

Komisijo je prepričala s svojim humanitarnim delom, s stalno udeležbo na dobrotelčnih akcijah, predvsem pa s tem, da je izredno dobro usklajevala šport in

humanitarnost. Bila je odlična kegljačica, ki se je dolgo časa ukvarjala z različnimi športi, kegljanje pa jo je pripeljalo med vrhunske športnike.

Nagrade, ki ji je bila podeljena v okviru 8. Evropskega kongresa za fair play v Ljubljani, je bila zelo vesela. Na podelitvi je dejala, da je zelo srečna, da so se ji vse humanitarne akcije, ki si jih je zastavila, posrečile in da vedno bolj ugotavlja, kako sta humanitarnost in šport lahko tako zelo združljiva. Prepričana je, da je potrebno pokazati le malo dobre volje in se stvari na tem področju začno obračati na bolje (Humanitarnost kot vsak dan, 2002).

Štiri leta kasneje, leta 2004, je Matej Žagar v Varšavi na slavnostni podelitvi prejel diplomu časti za fair play dejanje.

Na mednarodni tekmi v speedwayu je njegovemu največjemu tekmecu, Mateju Ferjanu, odpovedal motor. Ferjan je bil član nasprotnega moštva iz Madžarske ter še vedno v boju za zmago na tekmi, ko mu je odpovedal motor in bi to zanj pomenilo konec tekmovanja. V istem trenutku je Žagar nesebično ponudil pomoč, največjemu konkurentu za zmago je dal svoj motor in tekma se je za oba lahko nadaljevala. Ferjan je z Žagarjevo pomočjo dosegel odlično četrto mesto (Matej Žagar, Prize winners, 2009).

Speedway je športna panoga, kjer so športniki odvisni od tehnologije, saj motorji služijo kot bistven element tekmovanja. Ker je smisel dirke primerjanje sposobnosti dirkačev in pa tudi primerjanje motorjev, Ferjan z odpovedjo motorja te možnosti ni imel več. S tem je bil zelo prikrajšan za nastopanje, kjer bi lahko pokazal svoje izjemne dirkaške sposobnosti.

Mateja Žagarja je spodbudil športni duh, ki izhaja iz športnikove vesti in ne iz zapisanih pravil, da omogoči tekmecu nadaljevanje tekmovanja, katero prinaša veliko napetosti in zanimivosti. Žagar je s tem dejanjem pokazal, da mu največ pomeni zmaga, ki je pridobljena na terenu in je rezultat lastnih naprezanj in odkritega soočenja s tekmeci in ne zmaga, ki je le splet nesrečnih okoliščin. Vrednote, ki jih je Žagar s tem dejanjem izpostavil so bile sočutje, spoštovanje tekmeca in najpomembnejša, pomagati nekemu, ki je v težavah (Športna poteza julij 2004, 2009).

Emil Tahirovič in njegov trener Roni Pikec, sta leta 2006 prav tako prejela diplomu časti za fair play dejanje.

Slika 4: Mednarodna diploma časti za fair play dejanje (Kranjc, 2009).

Na mednarodnem mitingu plavanja v Atenah sta hotela opozoriti sodnike, plavalce in trenerje o nepravilnih odločitvah sodnikov na mednarodnih plavalnih mitingih. Grškemu plavalcu Alifantisu so sodniki spregledali nepravilno tehniko prsnega plavanja (delfinski udarci nog), zato sta se Tahirovič in Pikec odločila, da naslednji dan na to nepravilnost opozorita vse prisotne. Tahirovič si je s takim načinom plavanja na 50 m prsno pridobil toliko časa, da bi lahko odplaval nov svetovni rekord, zato se je nekaj metrov pred ciljem skoraj ustavil ter prišel v cilj z zmanjšano hitrostjo. S tem je vidno opozoril sodnike in vse ostale.

Rezultatska primerljivost je temeljno načelo športnih tekmovanj. Temelji na enakih možnostih in na enaki interpretaciji pravil, ki omejujejo nek športni nastop. Tahirovič je plaval z enakim načinom kot Grk, da pokaže kako bi lahko s tako tehniko prsnega sloga večina plavalcev dosegala bistveno boljše rezultate. Sam je na tej tekmi dosegel nov državni rekord, a kot športnik, ki ve, kaj je prav ne želi, da se le ta prizna.

Skupaj s trenerjem sta se odrekla tekmovalnemu uspehu, ki je ena najpomembnejših vrednot vrhunškega športa, na račun ohranjanja ugleda in regularnosti mednarodnih plavalnih tekmovanj. Lahko bi rekli, da gre za zelo dobro premišljeno dejanje, saj sta na račun zagovarjanja moralnih vrednot žrtvovala tekmovalni rezultat. Zavedata se,

da šport brez moralnih vrednot izgubi svojo »športnost«. Vrednote, ki bi jih v njunem ravnanju izpostavili, so pogum in moralna pobuda, žrtvovanje rezultata z namenom opozoriti na krivico ter ohranjanje športnega duha (Športna poteza maj 2006, 2009).

Slika 5: Emil Tahirovič in Roni Pikec na podelitvi Športnika leta 2006. Iz rok Miroslava Cerarja sta prejela Diplomo Pierre de Coubertin (2006).

Žal se Tahirovič in Pikec zaradi natrpanega urnika nista uspela udeležiti podelitve nagrad v Parizu, vendar sta vseeno podala izjavo, da niti za trenutek nista pomislila, da ne bi opozorila na nepošteno plavanje in da je diploma le dodatna potrditev, da sta ravnala pravilno. Prepričana sta, da vedno zmaga dobro in da se dobre stvari v življenju povrnejo (Priznanje za fair play letos tudi v Slovenijo, 2007).

2.13.2.2.2 Mednarodna nagrada Willi Daume

Willi Daume (1913-1996)

Willi Daume je bil dolga leta predsednik zahodno-nemškega olimpijskega komiteja. Šest let je načrtoval in organiziral olimpijske igre, ki so potekale leta 1972 v Münichnu. To so bile prve olimpijske igre po letu 1936 v Nemčiji.

Zelo se je trudil, da bi ljudje spoznali novo Nemčijo, saj so leta 1936 v Berlinu potekale zadnje olimpijske igre v Nemčiji, ki pa jih je zaznamovala nacistična nemška oblast. Po letu 1936 je sledil mrk olimpijskih iger, ki je trajal vse do leta 1948 (Willi Daume, *Prominent Figure In German Sports, Is Dead at 82*, 1996).

S športom se je začel ukvarjati kot športni uradnik, ustanovil je rokometno zvezo in leta 1950 postal predsednik nemške športne lige. Leta 1956 je postal član Mednarodnega olimpijskega komiteja in v njem vztrajal do leta 1976. Štiri leta, od 1972 do 1976, je bil tudi na mestu podpredsednika. Še vedno pa je kot predsednik vodil Nemški olimpijski komitej, in sicer do leta 1992. Bil je prvi nemški uradnik Zahodne Nemčije, ki je v času ločenih Nemčij vključil pod svojo zastavo tudi športnike Vzhodne Nemčije, in sicer že leta 1967.

Kot predsednik Zahodno-nemškega komiteja in član Mednarodnega olimpijskega komiteja si je zelo prizadeval za udeležitev vseh držav na dvajsetih olimpijskih igrah. Novembra, leta 1970, je odletel v New York in Amerišskemu olimpijskemu komiteju osebno izročil povabilo na olimpijske igre v Münichu.

Willi Daume velja za enega najbolj vztrajnih ljudi, ki so za nemški šport naredili ogromno. Bil je pravi voditelj. Po njegovi zaslugi se športniki udeležujejo olimpijskih iger brez kakršne diskriminacije (Willi Daume, *Prominent Figure In German Sports, Is Dead at 82*, 1996).

2.13.2.2.2.1 Nagrada Willi Daume

Nagrada Willi Daume se podeljuje osebi ali organizaciji, ki daje ogromen poudarek promociji fair playa. Ideja o fair playu se lahko promovira z različnimi organizacijami, kampanj, različnimi članki, ki spodbujajo fair play odločitve, ter promocija fair playa preko radija oziroma televizije. Tako kot je Willi Daume v svoji dolgi delovni dobi skrbel za promocijo fair playa in enakosti, tako se tudi njegova nagrada podeljuje najboljšim v tej smeri.

2.13.2.2.2.2 Diploma Willi Daume

Tudi diploma Willi Daume se podeljuje športnikom, trenerjem ali ustanovam, ki so ogromno pripomogli k promociji fair playa, tako v domačem kot v mednarodnem okolju, vendar ne ustrezajo kriterijem, ki jih zahteva nagrada Willi Daume.

2.13.2.2.3 Mednarodna nagrada Jean Borotra

Jean Borotra (1898-1994)

Jean Borotra je bil vrhunski tenisač in zelo priljubljen pri francoski športni publiki. Bil je prvi predsednik in ustanovitelj Mednarodnega komiteja za fair play.

V svoji karieri je osvojil 15 turnirjev za Grand Slam, od tega 10 v dvojicah. Zmagovalec prvenstva Francije je bil leta 1924 in 1934, leta 1924 in 1926 pa je zmagal tudi na »sveti travi« v Wimbledonu ter leta 1928 na prvenstvu Avstralije.

Leta 1922 se je Francija udeležila Davisovega pokala in prvič zmagala. Francija je vse štiri tenisače, ki so tekmovali na pokalu, imenovala štirje mušketirji. Med njimi je bil tudi Jean Borotra.

Dogodek, ki nas najbolj spominja nanj, se je zgodil leta 1932, ko je Francija igrala finale Davisovega pokala proti Združenim državam Amerike. Borotra, ki je pred začetkom turnirja oznanil upokojitev od teniških igrišč, je igral proti mlademu, atraktivnemu Ellsworthu Vinesu. Pri 34-ih letih ga je premagal 3:0 v nizih, kasneje pa je igral še proti Wilmerju Allisonu, proti kateremu je izgubljal že 2:0 v nizih, rešil štiri zaključne žoge za zmago in zmagal 3:2 v nizih ter tako priboril Franciji še eno zmago v Davisovem pokalu.

Zmaga mu je dala krila in tako je igral tekmovalni tenis vse do njegovega 49. leta, ko je osvojil svoje 12. prvenstvo v dvoranskem tenisu. Veteransko prvenstvo v tenisu je igral vse do svojega 80. leta, ko pa pri svojih 95-ih letih ni mogel več udariti žogice zaradi artritisa v desni roki, se je tenisu s težavo odpovedal. V svojem 96. letu je nato preminil.

Dolgih devet let je bil med prvo deseterico svetovne lestvice in na koncu kariere sprejet tudi v hišo slavnih. Bil je eden najuspešnejših teniških igralcev v zgodovini tenisa (Jean Robert Borotra "Bounding Basque from Biarritz", 2009).

2.13.2.2.3.1 Nagrada Jean Borotra

Nagrada Jean Borotra se podeljuje športniku oziroma osebi, ki je na svoji športni poti pokazala vzoren odnos tako do športa kot do športnikov samih. Oseba je vedno spoštovala tudi nenapisana pravila fair playa in nikoli se ni okoristila z nesrečo nasprotnika (Call for nomination for 2007 World Fair Play Awards, 2008).

Jean Borotra je lahko vzor vsem, saj je na svoji športni poti dosegel vse, kar športnik lahko doseže. Bil je vrhunski športnik, ki je igral tenis zaradi svoje ljubezni do športa in publika ga je oboževala zaradi njegove borbenosti in spoštovanja nasprotnika.

2.13.2.2.3.2 Diploma Jean Borotra

Diplomo Jean Borotra Mednarodni komite podeljuje športnikom, ki ne ustrezajo vsem kriterijem nagrade Jean Borotra, vendar so na svoji športni poti vztrajali zelo dolgo in bili na ta način tudi vzor mnogim mladim športnikom.

2.14 EVROPSKO GIBANJE ZA FAIR PLAY (EFPM)

Evropsko gibanje za fair play je bilo ustanovljeno 27. oziroma 28. maja 1994. Po petih letih nenehnega sestankovanja se je 14 držav odločilo, da Evropa potrebuje neko Evropsko telo, ki bo spodbujalo in promoviralo fair play. Skupščina, na kateri so določili ime gibanja, je potekala v hiši Mednarodne nogometne zveze v Švici.

Evropsko gibanje za fair play je neprofitna organizacija s sedežem v Amersfortu, na Nizozemskem in v Luxembourgu. Gibanje vodi izvršilni odbor, ki ga sestavlja devet članov, katere je izvolila skupščina. Člani so izvoljeni za dobo štirih let; olimpijski mandat (Facts, 2009).

Izvršilni odbor se sestane enkrat do dvakrat letno in odloča o gostitelju naslednje skupščine oziroma kongresa, ki se organizira enkrat letno v državi, katera je kandidirala in za katero odbor meni, da potrebuje spodbuditev pri promociji fair playa.

Odbor določi za kongres tri dni v letu, od katerih prva dva dneva potekajo razne delavnice in okrogle mize na različne teme. Povabljeni so mnogi govorniki iz različnih držav in seveda domači predstavniki, ki predstavijo svoj način promoviranja fair playa in na kakšen način se soočajo s težavami, ki obkrožajo ves svet; nasilje, droge, prezaposleni starši, alkohol, mediji...

Skupščina zaseda tretji, zadnji dan. Tema pogovorov je predvsem promoviranje fair playa in kako ga razširiti na čim večjo populacijo ter na kakšen način. Vsaka država se srečuje s svojimi problemi glede mentalitete naroda, finančnih zmožnost ali celo vojno stanje (Cerar, osebna komunikacija, marec 2009).

Miroslav Cerar je od leta 1995 član izvršilnega odbora in tudi predsednik Komisije za podeljevanje fair play nagrad. Slovenijo zastopa kot ambasador za šport, strpnost in fair play, se udeležuje kongresov, kjer v poročilih predstavlja delo in ideje Slovenije za čimboljše širjenje ideje o fair playu (Cerar, osebna komunikacija, marec 2009).

2.14.1 Nagrade Evropskega gibanja za fair play

Evropsko gibanje za fair play od leta 1996 podeljuje nagrade za zasluge pri spodbujanju fair playa in za dosežke individualnim osebam, ki so pripomogle k ohranjanju in realizaciji ideje o fair playu. Za podeljevanje nagrad so se odločili predvsem zato, ker želijo s tovrstnimi podelitvami spodbuditi fair play obnašanje po vsej Evropi. S pomočjo Evropskega Olimpijskega Komiteja, ki nagrade sponzorira, jim to tudi uspeva. Nagrade se podeljujejo enkrat letno, podeljene pa so v domači državi športnika, katerega je nacionalni komite predlagal (Awards, 2009).

2.14.1.1 Plaketa in diploma za zasluge Evropskega gibanja za fair play

Nagrada se podeljuje državni fair play organizaciji, športni organizaciji ali katerikoli vzgojni ustanovi za njen doprinos in spodbujanje osnovnih načel fair playa in strpnosti in/ali za podpiranje primernih odločitev, ki pomagajo ohranjati etične vrednote v športu. Nagrada je lahko podeljena tudi športniku za izjemno fair play potezo na športnem prizorišču (Awards, 2009).

Posameznikom se nagrada lahko dodeli v primeru, če:

- So osebno pripomogli k realizaciji športnih vrednot,
- so bili med glavnimi pri razvoju državne fair play organizacije,
- so športnike in mlade poučevali v duha fair playa in tolerance,
- so se veliko učili in veliko bolje razumejo samo etiko športa in na ta način bolje širijo idejo o fair playu.

Leta 2004 je plaketo in diplomu za doprinos k širjenju načel in vrednot fair playa in tolerance prejel naš motociklist, Miran Stanovnik.

Na reliju Dakar je nesebično pomagal sotekmovalki Andrei Mayer. Stanovnik je mnenja, da je na dirki ogromno možnosti, da se človek pokaže kot vrhunski športnik in hkrati kot pošten igralec. Pravi, da dela po normativih, ki veljajo za športni duh, saj je možnosti da, nekoga pošteno ali nepošteno prehitíš, vsak dan ogromno (Prebil, 2007).

1. Slika 6: Diploma Evropskega gibanja za fair play, ki jo je leta 2004 prejel Miran Stanovnik, za svojo nesebično pomoč na reliju Dakar (Kranjc, 2009).

2.14.1.2 Diploma za fair play Evropskega gibanja za fair play

Diploma je podeljena organizaciji ali posamezniku glede na njihov prispevek k ohranjanju ali realizaciji etičnih vrednot v športu.

Število nagrad letno ni omejeno, saj se Komisija za podeljevanje nagrad vsako leto posebej odloči za število podeljenih nagrad, glede na predloge, ki jih prejmejo.

Predlogi morajo biti poslani na naslov Evropskega gibanja za fair play najkasneje do 15. marca vsako leto. Nagrajenci so lahko predlagani s strani nacionalnih komitejev za fair play kateregakoli evropskega nacionalnega olimpijskega komiteja ali pa člana komiteja Evropskega gibanja za fair play. Ne smejo pa predlagati sami sebe (Awards, 2009).

Slovesnost podeljevanja nagrad naj bi bila organizirana v letu, ko so nominacije sprejete in v državi dobitnika nagrade.

Med dobitniki diplome Evropskega gibanja za fair play je bil leta 2000 tudi Drago Ulaga, ki je nagrado prejel za svoj dolgotrajni doprinos k ustvarjanju in razvoju nacionalne fair play organizacije.

Le dve leti kasneje je Jure Košir v Ljubljani prav tako prejel diplomu za osebni prispevek pri ohranjanju športnih vrednot. Pri obrazložitvi predloga je Olimpijski komite Slovenije poudaril Koširjev korekten odnos do sotekmovalcev v reprezentanci in tekmovalcev na mednarodnih tekmovanjih. Sodi pa tudi med ljudi, ki odločno obsojajo uporabo nedovoljenih poživil (Kuharič-Sluga, 2002).

Slika 7: Andreja Razlag ter Jure Košir na podelitvi fair play nagrad, ki sta ju prejela na 8. evropskem kongresu fair playa v Ljubljani, leta 2002 (Goznik, 2002).

Košir je ponosno sprejel nagrado in se v prvi vrsti zahvalil svojim staršem in trenerjem, ki so mu v času športnega zorenja približali tudi razmišljanje o težavah drugih. Prepričan je, da je bil v takšni meri deležen prave vzgoje, da danes vrhunski rezultat povezuje tudi z vedenjem športnika. Meni, da danes vedno več mladih pozna svet profesionalizma in lahko sami spoznajo, kako pomembno je razmišljati tudi o drugih. Dejal je, da se delovanju na področju humanitarnosti ne bo odrekel niti po končani športni poti, saj se zaveda, da pomoči niso potrebni le otroci, čeprav so ravno oni ob pomoči najbolj hvaležni (Humanitarnost kot vsak dan, 2002).

2.15 FIFA IN UEFA KOT ZAČETNICI SISTEMATIČNEGA NAGRAJEVANJA FAIR PLAYA V NOGOMETU

2.15.1 Mednarodna nogometna zveza

Zaradi nešportnih primerov, ki so v sramoto vsakemu narodu, se je FIFA kot svetovna nogometna zveza odzvala na svoj način. Ustanovila je Fair play kampanjo, ki je bila ustanovljena po svetovnem prvenstvu leta 1986, v Mehiki.

Ključnega pomena je bila zmaga Argentine nad Veliko Britanijo v četrtfinalu ter način, kako je bil dosežen eden izmed golov Diega Armanda Maradone. Sodnik je namreč mislil, da je bil gol dosežen z glavo in je gol priznal, Maradona pa je kasneje priznal, da je bil zadetek dosežen z glavo in njegovo »božjo roko« (Maradona ponovil «božjo roko», 2006). Seveda je zmagoslavje mehiške reprezentance kazilo »nefair« obnašanje glavnega zvezdnika in od takrat naprej ima Fair play kampanja vso podporo FIFE.

Kampanja je oblikovala svojih 10 pravil fair playa, ki spodbujajo mlade športnike, naj spoštujejo tako soigralce kot nasprotnike, sodnike in gledalce. Pravila povezujejo športnike, ekipe in nenazadnje tudi zveze med seboj. Pomagajo graditi boljše odnose in spodbujajo moštveni duh v ekipi in po celem svetu. Zajemajo vsa športna, moralna in etična načela, katere spodbuja svetovna nogometna organizacija.

10 fair play pravil , ki si jih velja zapomniti(10 zlatih pravil fair playa, 2009):

1. Igraj pošteno.
2. Vedno igray na zmago, poraz pa sprejmi dostojanstveno.
3. Spoštuj pravila igre.
4. Spoštuj nasprotnike, soigralce, sodnike, uradne osebe in gledalce.
5. Promoviraj nogomet.
6. Spoštuj tiste, ki branijo dober sloves nogometa.
7. Zavračaj podkupovanje, droge, rasizem, nasilje in druge nevarnosti, ki pretijo našemu športu.
8. Pomagaj v boju za bolj pošteno igro.
9. Razkrij tiste, ki poskušajo osramotiti naš šport.
10. Use football to make a better world – Pomagaj v boju za bolj pošteno igro.

FIFA ima tudi posebno točkovanje fair playa, saj vsako leto podeli Fair play nagrado ekipi, ki je bistveno pripomogla k promoviranju fair playa v svoji državi. Nagrada se lahko podeli ekipi ali pa samo enemu športniku. Ekipa dobi v trajno last pokal, medalje in diplomu ter 10 000 dolarjev, ki so namenjeni za športno opremo mladih v državi, iz katere ekipa prihaja.

Vse članice FIFE morajo spoštovati pravila, ki jih le ta določa. Tako imajo vse nogometne zveze, ki so članice FIFE, svoje lestvice točkovanj fair playa v državnem prvenstvu in seveda svoje dobitnike fair play nagrad.

Zelo pomembna je omemba FIFA Fair play dneva. To je dan, ko vse državne lige in klubi posvetijo in podprejo duh fair playa. FIFA s tem spodbuja igralce, sodnike, navijače in seveda uradne osebe, naj bodo vzor vsem v svetu (Fair-Play Days, 2009).

Prvič je bil FIFA Fair play dan organiziran 20. oziroma 21. septembra, 1997. Od tega leta dalje, se Fair play dan izvaja vsako leto. FIFA razglasi teden kot časovni okvir, v katerem naj bi nogometne zveze organizirale FIFA Fair play dan v svojih državah, na katerem je glavno vodilo fair play.

V Sloveniji je bil FIFA Fair play dan prvič organiziran s strani Zavoda za strpnost in fair play v športu, 23. Septembra, leta 2007. Pod imenom »Srce športa-dan fair playa« so bili združeni trije pomembni dnevi: Svetovni dan srca, Svetovni dan miru in Mednarodni dan FIFA fair playa. Partnerja prireditve sta bila Društvo za zdravje srca in ožilja ter Nogometna zveza Slovenije.

Glavna nit prireditve so bila nogometna srečanja, na katerih so nastopili najmlajši nogometaši iz Otroške nogometne šole Ljubljana, starši, trenerji, sodniki in navijači, vrhunski športniki, zaposleni v Slovenski vojski in policiji, brezdomci, nogometaši z motnjo v razvoju, profesorji Fakultete za šport, športni novinarji ter zdravniki. Vrhunec tekmovanj pa je bila tekma, ki so jo odigrali predstavniki »Nogometne družine« z ekipo znanih Slovencev.

Cilj tekmovanj ni bil rezultat, temveč druženje, ki je slonelo na spoštovanju različnosti (Pinter, 2007).

2.15.2 Evropska nogometna zveza

Tudi UEFA, združenje evropskih nogometnih zvez, nagraduje fair play. Vsako sezono se seštevajo točke moštev posameznih držav, in sicer se upošteva število prejetih rdečih in rumenih kartonov, način igre, spoštovanje nasprotnika, sodnikov in celo navijačev. Tista država, ki prejme največ točk, si pridobi za nagrado pravico do dodatnega udeleženca v pokalu UEFA (Bergant Rakočević, 2002).

FIFA predstavlja »glavo«, medtem ko lahko za UEFA in ostale nogometne zveze rečemo, da predstavljajo telo. FIFA narekuje pravila, ostale zveze ji sledijo.

Mnogim športom bi lahko bila nogometna organizacija za zgled, saj so do zdaj naredili daleč največ, kar se tiče spodbujanja fair playa. Nogometaši prednjačijo pri konkretiziranju načela fair play in mnogim mednarodnim zvezam so lahko za vzor. Je že res, da se je med njihovimi tekmovanji dogajalo največ nepravilnosti, kar se poštene igre tiče, je pa tudi res, da je svetovna zveza ukrepala še pravočasno. Kdo bi vedel, kako bi se razpletla mnoga srečanja, kjer so posredovali policisti in kako bi se končale tekme, kjer so pred začetkom napovedali, da se vzdušje točkuje in da bodo gledalci še prišli na svoj račun le, če se bodo obnašali v duhu fair playa.

2.16 NAGRAJEVANJE FAIR PLAYA V DRUGIH DRŽAVAH

2.16.1 Hrvaška

Hrvaški fair play odbor je eden izmed 14 ustanoviteljev Evropskega gibanja za fair play. Šteje kar 15 članov, ki se trudijo čim bolje promovirati fair play (Hrvatski fair play odbor, 2008).

Redno se vsako leto od ustanovitve Evropskega gibanja za fair play udeležujejo kongresov in predstavljajo svoje športnike ter ideje mednarodni organizaciji in drugim članicam.

Maja, leta 2002, je bila prvič organizirana mala olimpijada v vrtcih, ki je potekala v vseh vrtcih po Hrvaški, pod sloganom: »Kar se naučiš v otroštvu, nikoli ne pozabiš«. Že prvo leto je bil odziv neverjeten, saj je sodelovalo več kot 2400 otrok, 450 vzgojiteljev in 250 sodnikov. Otroci so tekmovali v teku na 40 metrov, štafeti 4x25, metu žogice, skoku v daljino in malem nogometu za dečke ter med dvema ognjema za deklice.

Leta 2006 je projekt praznoval svojo peto obletnico. Na dogodku je sodelovalo 356 vrtcev in 14 000 otrok iz 34 hrvaških mest, od leta 2007 pa se projekt predstavlja tudi s sloganom »Tudi jaz bom nekoč olimpijec!«. Mala olimpijada ima celo svoj znak, in sicer znak olimpijskih iger, ki pa je malo prirejen (Olimpijski festival dječjih vrtića, 2008).

Cilj projekta je vključevanje otrok v šport in razvijanje njihovih motoričnih sposobnosti, vplivati na razvoj njihove kreativnosti ter sodelovanja z drugimi otroci že v njihovem otroštvu. Poudarek je tudi na temeljnih vrednotah olimpizma, kot so fair play, solidarnost, izkazovanje osebnosti, upoštevanje drugih in ravnovesje telesa in duha.

Projekt, ki ga prakticira Hrvaška, da že mlade seznanja o poštenosti in fair playu, bi morala vsaka država izvajati, če želi športnike, ki vedo zakaj in kako tekmujejo. Seveda je vse odvisno od finančne pomoči, kjer ima Hrvaška ogromno podporo, saj Hrvaški odbor za fair play podpira tako hrvaška telefonija kot zelo znana proizvodnja vode Jamnica.

2.16.2 Nizozemska

Nizozemski olimpijski komite sodeluje s panožnimi športnimi društvi in zvezami na lokalni ravni in jih spodbuja k sprejemanju dolgoročnih in splošnih športnih programov. Zavedajo se, da je fair play eden od osnovnih sestavin ideje o olimpizmu in zato so njihovi programi osredotočeni na šport, ki se izvaja v okviru društev in klubov. Projekt športnega obnašanja in spoštovanja vodijo številne panožne športne zveze, od hokejske, rokometne do košarkarske. Poudarek je na načinu medsebojnega sodelovanja, odnosih pred, med ali po tekmi. Aktivnosti so usmerjanje predvsem k spodbujanju razprave o fair playu, saj je napredek pri športnem vedenju opazen šele takrat, ko vsi sodelujoči vprašanje razumejo in se v njih tudi prepoznajo (Blankenstein, 2002).

2.16.3 Velika Britanija

Velika Britanija slovi po nasilnih nogometnih navijačih, ki jih drugače imenujemo tudi huligani. Gre za skupino ljudi vseh starosti, ki jim pretep med navijači pomeni užitek. Samo s tem namenom hodijo na tekme, da se pred, med ali po tekmi pretepajo. S tem čutijo pripadnost skupini in le to jih osrečuje (Doupona in Petrovič, 2000).

Velika Britanija daje velik poudarek fair playu. Leta 2000 so na pobudo sponzorjev in angleške nogometne lige ustanovili nov način ocenjevanja fair playa. Število rdečih kartonov in opozoril je bilo ogromno in ni jim preostalo drugega, kot da uvedejo nov sistem. V 14 dneh od začetka državnega prvenstva, ki je potekalo leta 2000, je bilo podeljenih 20 rdečih in 259 rumenih kartonov.

Nacionalna fair play liga se je odločila da bo vsak teden po tekmi, seštelala točke in jih redno objavljala na tabli. Za vsak rdeči karton ekipa prejme 5 točk, za vsak rumeni 2 točki in za vsak prekršek 1 točko. Na koncu prvenstva se točke seštejejo in delijo s številom tekem v prvenstvu. Ekipa, ki ima najnižji rezultat dobi za nagrado mini avtobus, ki je namenjen prevozom ekipe, in pa polno opreme za prizadete otroke v okolju kluba (New fair play scheme begins, 2000).

Na ta način je država spodbudila nogometaše k fair obnašanju in lahko rečemo, da je danes Velika Britanija ena izmed dežel, kjer je fair play visoko cenjen. Kot največji

poraženec v smislu fair playa je za njih Diego Armando Maradona (Maradona tops «bad sport» vote, 2003).

Paolo di Canio je leta 2001 osvojil fifino nagrado za fair play (Di Canio wins Fair play award, 2001), leta 2003 pa so tudi navijači osvojili enako nagrado, kar je dokaz, da se v Veliki Britaniji dobro dela v korist fair playu (Celtic collect Fifa prize, 2003).

Nefair obnašanje pa se ni pojavljalo samo v nogometu, zasledimo ga tudi v tenisu in rugbyu. Navijače, ki neprimerno navijajo na teniških tribunah, Angleži imenujejo kar »Henmaniacs«, saj so veliki privrženci Tima Henmana. Angleži opozarjajo svojo množico, da s tem, ko zelo navijajo za svojega idola, niso fair do ostalih igralcev, saj se mora na Wimbledon gledati drugače kot na turnir svetovne serije. Množica na tribunah se tenisačem smeje, če napačno ocenijo žogico ali pa jim ploskajo, če jo udarijo v mrežo. »Vsem moramo dati enake možnosti«, pravijo funkcionarji, saj če navijaš kot nor za svojo državo, si zelo nepošten do drugih držav (Henmania »is not playing fair«, 2002).

Zavedajo se, da je zelo pomembno, da mlade ljudi seznanjamo s fair playem, zato podobno kot Hrvaška od leta 2007 organizirajo igre mladih, kjer se mladi, stari pet ali šest let, pomerijo v 12-ih športih, kjer je v ospredju fair play in seveda zabava (Youngsters wanted for Youth Games, 2009).

2.16.4 Italija

Italijanski fair play odbor od leta 1997 podeljuje mednarodne nagrade za fair play imenovane »FAIR PLAY Mecenate«.

Namen nagrajevanja te vrste je opozoriti ljudstvo na posameznike, ki so izjemne osebnosti, ali pa državne/mednarodne organizacije, ki poskušajo vrhunski šport približati civilni družbi, in sproti poudarjati moralne vrednote in fair play.

Nagrada je v obliki zlatega krožnika na katerem je prikazan zaupnik in svetovalec Octaviana, prvega cesarja Rima, Gaius Maecenas, mesto Arezzo in simbol fair playa, stisk roke dveh nasprotnikov.

Podelitev nagrad sledi mnogim aktivnostim, ki so organizirane na enem mestu in imajo vse enak cilj, spodbujanje socialnih vrednot in enakosti.

Nagrada se dodeljuje na različnih področjih, vsa pa spodbujajo fair play na takšen ali drugače način. Nagrada se podeljuje športnikom, organizacijam za športno promocijo, za izkazovanje solidarnosti v športu, za najbolj kreativno idejo o širjenju fair playa, za življenjsko delo v športu, za športnika, ki združuje skupaj šport in službo ter tudi za dobro novinarsko delo (The Prize, 2009).

2.17 SLOVENIJA IN FAIR PLAY

2.17.1 Začetki

V Sloveniji se je resneje o fair playu začelo razmišljati že leta 1989, ko se je 23. in 24. oktobra v Gozdu Martuljku zbralo več kot 50 znanstvenikov, strokovnjakov, športnih funkcionarjev ter zdajšnjih oziroma nekdanjih športnikov iz vseh tedanjih socialističnih republik in avtonomnih pokrajin. Naslov razpravljanja je bil »Nasilje v športu« pobudo za posvet je dala Zveza za telesno kulturo Jugoslavije, pripravila pa ga je Fakulteta za telesno kulturo iz Ljubljane.

Ker so strokovnjaki zaznali, da so pozitivne vrednote jugoslovanskega športa v zadnjih letih postajale vprašljive zaradi pojavljanja raznih oblik nasilja, ki so ogrožale osnovne družbene norme in moralne vrednote, tako v družbi kot v športu, so prisotni to temo proučili v znanstvenih in strokovnih referatih.

Ugotovili so, da je nujno potrebno sprejeti širše ukrepe proti nasilju, saj lahko pride do njegove razširitve in celo do tragičnih posledic. Tako so prišli tudi do oživljanja ideje o fair playu, kot pomembnemu faktorju v preprečevanju nasilja v športu (Jugoslovansko posvetovanje, 1989).

Ko je slovenska skupščina, 25. junija leta 1991, sprejela temeljno ustavno listino, ustavni zakon za njeno izvedbo in deklaracijo o neodvisnosti, je Slovenija postala samostojna in neodvisna država. Takratni predsednik, Milan Kučan, je naslednji dan, 26. junija, ob razglasitvi dejal, da nič več ne bo tako, kot je bilo doslej (Jerovec, 1995).

2.17.2 Olimpijski komite Slovenije

Resni premiki v športu se začnejo z letom 1991, ko sta 15. oktobra Leon Štukelj in Miroslav Cerar podpisala Olimpijsko listino in s tem je bil ustanovljen Olimpijski komite Slovenije. Za predsednika je bil izvoljen mag. Janez Kocjančič, za podpredsednika pa Miroslav Cerar.

Mednarodni olimpijski komite je začasno sprejel Olimpijski komite Slovenije medse 17. januarja 1992, polnopravno članstvo pa je Slovenija dobila dobra dva tedna kasneje, 5. februarja. Slovenski športniki so tako dobili pravico, da na vseh uradnih tekmovanjih nastopajo kot športniki samostojne reprezentance Slovenije (Zgodovina OKS, 2009).

Tako so bile prve zimske olimpijske igre za Slovenijo organizirane leta 1992, v Albertvillu. Olimpijada je potekala pod velikimi vtisi dogajanj, ki so se zgodila v

preteklih štirih letih. Od hladne vojne v Nemčiji, do razpada Sovjetske zveze in seveda Jugoslavije. Nemški športniki so prvič po letu 1964 spet nastopili pod enotno zastavo, za Slovenijo, Hrvaško, Litvo, Latvijo in Estonijo, pa so bile sploh prve igre, kjer so športniki nastopali pod zastavo, ki ni pomenila združitve.

2.17.3 Začetki nagrajevanja fair playa v Sloveniji

2.17.3.1 Društvo športnih novinarjev

Društvo športnih novinarjev sestavljajo slovenski novinarji z veljavno društveno izkaznico in plačano članarino. Organi društva so skupščina, izvršni odbor, častno razsodišče in nadzorni odbor. Predsednik predstavlja društvo, v njegovi odsotnosti pa mesto prevzame prvi oziroma drugi podpredsednik.

Društvo vsako leto razglasi najboljšo športnico in športnika leta ter tudi najboljšo ekipo v kolektivnih športih ali v individualni športni panogi v Sloveniji. Športnik ali športnica leta je izbrana na osnovi glasovanja vseh članov društva, izvršni odbor pa izbere nominirance. Za vrhunske športne dosežke lahko društvo podeli tudi druga priznanja. Društvo nagrade podeljuje že od leta 1968, ko je bil prvi dobitnik priznanja Miroslav Cerar, za svoje izjemne dosežke v gimnastiki (Splošni pogoji, 2009).

Leta 1998 je Društvo športnih novinarjev prvič podelilo nagrado za fair play. Prejel jo je Dejan Kralj, kajakaš na divjih vodah.

V kasnejših izjavah v medijih preberemo pomembnost fair playa v Kraljevem življenju. Ena izmed mnogih izjav je bila tudi izjava, ki jo je podal na koncu Evropskega prvenstva, leta 2005, v Tacnu: «Dober rezultat mi pomeni zadoščenje. Najlepše je dirkati proti nekemu, ki ima na progi enake pogoje, ko veš, da si šel dobro, nato pa ponudiš roko zmagovalcu in mu z veseljem rečeš: Ampak ti si bil boljši. Prisegam na fair play, to je pomembno» (Tacen je kot amfiteater, 2005).

Tri leta kasneje, leta 2001, je Društvo podelilo nagrado za fair play Tomažu Jemcu in Matjažu Korošaku, ki se profesionalno ukvarjata z avtomobilističnim dirkanjem.

Nagrado sta prejela, ker sta nesebično pomagala največjemu tekmecu, Andreju Jerebu, kar ju je stalo naslova državnega prvaka. Na vprašanje, ali jima je kaj žal, da se je tekma iztekla tako, pa Jemc samo odgovarja, da ne in da misli, da tudi Matjažu in ostali ekipi ni žal. Prepričan pa je, da sta s to nepričakovano nagrado za fair play verjetno pridobila več navijačev, kakor bi jih z naslovom prvaka (Tomaž Jemc, 2009).

Od leta 2002 dalje Društvo športnih novinarjev pri izbiri kandidatov tesno sodeluje s Slovensko olimpijsko akademijo.

2.17.3.2 Slovenska olimpijska akademija

Leta 1995 je bila ustanovljena Slovenska olimpijska akademija. Je sestavni del Olimpijskega komiteja, ki jo vodi direktorij. Njena krovna organizacija je Mednarodna olimpijska akademija, posebna raziskovalna, študijska, vzgojno-izobraževalna in seveda kulturna institucija Mednarodnega olimpijskega komiteja.

Naloge Slovenske olimpijske akademije izhajajo iz splošnih nalog Mednarodnega olimpijskega komiteja in posebnih za Slovenijo. Kot sestavni deli akademije delujejo Komisija za Fair play, Komisija za založništvo in Klub slovenskih olimpijcev (Šugman, 1999).

Vodi jo direktorij in poudariti velja, da vsi člani opravljajo delo popolnoma volontersko, kar priča, da je tudi danes, ko vlada komercializacija in profesionalizacija v športu, možno opraviti pomembno delo za poznavanje in razvoj olimpijske misli in gibanja, če ljudje delajo neko stvar s srcem (Šugman, 1999).

Znotraj projekta fair play deluje Komisija za fair play, projekt »Fair play šola« v sodelovanju z Zavodom za fair play in strpnost v športu ter informacijska baza za distribucijo produktov in storitev na področju fair playa v slovenskem športu (Zgodovina OKS, 2009).

Ena izmed mnogih temeljnih nalog Slovenske olimpijske akademije je tudi moralne narave, katerih naloge izvirajo iz moralno-etičnih načel športnih vrednot. Lahko bi rekli, da gre v prvi vrsti za fair play, ki je bistven element antičnega in modernega športa, ne glede na vse deviantne pojave v športu. Za boljše poznavanje in spodbujanje fair playa je akademija izdala zgibanko, ki je izšla v 350 000 izvodih in je bila namenjena vsakemu učencu.

Kot je povedal Cerar v eni izmed zloženk, ki spodbujajo nagrajevanje fair playa: »Slovenska olimpijska akademija in Slovenski olimpijski komite se močno trudita širiti idejo o toleranci in fair playu na vsa področja življenja na čim večje število ljudi ter socialnih skupin. Naš cilj je doseči spoznanje ljudi, da sta toleranca in fair play vodilo in edina možna pot v življenju« (»Fair play leads the way«, 2002).

Natalija Prednik, strelka in do sedaj edina predstavnica ženskega spola v tej kategoriji, je nagrado za fair play prejela leta 2002. To leto pa je bilo prvo, kjer je pri dodelitvi priznanja sodelovala tudi Slovenska olimpijska akademija. Sama je namreč

predlagala kandidate, novinarji pa so le izglasovali zmagovalca in mu podelili nagrado v sklopu prireditve Športnik leta.

Naslednje leto je nagrada za fair play pripadla Bojanu Tokiču in sicer za potezo, ki jo je naredil na mednarodnem prvenstvu v Koreji. Sodnik mu je že dosodil zmago nad tajvanskim tekmeccem, Tokič pa je športno priznal, da se je zadnja žogica dotaknila roba mize. Zmaga bi ga popeljala med šestnajst najboljših na prvenstvu, tako pa ga je ta točka stala zmage (Kondrič, 2003).

Leta 2004 je nagrado prejel Miran Stanovnik. Zaradi pomoči sotekmovalki na reliju Dakar, je prejel že plaketo in diplomo Evropskega gibanja za fair play. »Na nagrado sem izjemno ponosen, lahko bi rekel bolj na domačo kot na mednarodno, čeprav mi obe veliko pomenita«, je izjavil za Vrhniške novice (Miran Stanovnik o nagradi, 2004).

Zadnji nagrajeneec za fair play s strani Društva športnih novinarjev in Slovenske olimpijske akademije je bil leta 2006 nogometaš Simon Vogrinčič.

Nagrado je prejel za potezo med nogometno tekmo med Tehnostroj Veržej in Kovinarjem. Vratar nasprotne ekipe je poškodovan obležal na tleh, Vogrinčič pa bi moral samo streljati na gol in zmaga bi pripadla njegovi ekipi. Zaradi poškodbe vratarja je bil tok športne igre prekinjen in to je sprejel tudi Vogrinčič. Namesto strela na gol, je ustavil igro in s tem pokazal, da se šport dogaja znotraj širšega konteksta medčloveških odnosov, katerim se morajo podrediti tudi meje igre. Vratar je prejel pomoč, Vogrinčič pa se je s to gesto odpovedal potencialni koristi, ki bi jo zadetek prinesel. Pokazal je, da je športnik, ki ohranja moralne vrednote, športa in bil upravičeno nagrajen s fair play nagrado (Športna poteza oktober 2006, 2009).

2.17.3.2.1 Modri karton za fair play

Slovenska olimpijska akademija je leta 2001 poskusno, skupaj z Nogometno zvezo Slovenije, v nogometnih tekmovanjih mladih začela uvajati tako imenovani modri karton za fair play.

Ker v nogometu predstavljata rumeni in rdeči karton nek opomin oziroma kazen za nešportno obnašanje, so se vodilni odločili, da bo nagrajeneec z modrim kartonom za fair play predstavljal protiutež omenjenima kartonoma. Gre za priznanje, spodbudo in nagrado tistemu, ki se izkaže z dejanji, ki presegajo pričakovano raven športnega obnašanja. Poskusno je bil uporabljen na finalnem turnirju zimskega turnirja desetletnikov »Rad igram nogomet«. Glavni in edini namen je bil uveljavitev nogometne igre v pravem športnem duhu.

Prva nagrada »Modri karton« je šla v roke Živi Hanžič, dekletu, ki je skupaj s fanti igrala v B ekipi Nissam Jarenine. Nagrado je prejela zaradi svoje zavzete igre in zelo dobre prikazane igre. Iz rok vodstva tekmovanja je prejela »Modri karton« za promoviranje nogometa.

»Modri karton« za pošteno igro pa sta prejela dečka iz A ekipe Nissan Jearenina, Sašo Stamenković in Juže Behl. Prvi igralec je naredil nenamerni prekršek nad nasprotnim vratarjem, kateri se je po prekršku zaletel v vratnico. Sašo je k tekmeču prijateljsko pristopil in prijazno pomagal ter se mu istočasno opravičil za dogodek. Njegov soigralec pa je med igro naredil prekršek, ki ga sodnik ni opazil, zato je bil tako pošten, da je prekršek priznal sam (Pinter, 2002).

2.17.3.3 Zavod za fair play in strpnost v športu

Leta 2001 je bil ustanovljen zavod za fair play in strpnost v športu. Gre za zasebno organizacijo, ki se ukvarja s preučevanjem etike športa in spodbujanjem ter uvajanjem novih vzgojno-izobraževalnih programov, znanj in metod na področju fair playa in strpnosti v športu. Zavod s svojimi akcijami promovira športne ideale in vzgaja v duhu poštene igre, spodbuja h kakovostnemu delu športnikov, trenerjev, sodnikov, organizatorjev in drugih delavcev v športu. Njihov zaščitni znak je Sportikus, steber z žogo, saj kot pravijo predstavlja temelj in trdno podporo, hkrati pa daje pridih antike, ki predstavlja večni duh etičnih idealov (Smrdu idr., 2005).

2.17.3.3.1 Priznanje Športna poteza

Gre za priznanje, ki se jo podeli akterju, kateri se je za športno dejanje zavestno odločil in je sledil svojim moralnim vrednotam. Športno potezo meseca se podeli tistemu, ki je nesebično zagovarjal pravičnost in poravnal krivico, pomagal tekmeču, ki se je znašel v težavah ter, za dogodke, ki razkrivajo najvišje etične norme. Priznanje lahko prejme tudi trener, učitelj ali nekdo tretji, ki je pri ukvarjanju z mladimi, postavljaj pedagoška načela pred rezultatsko uspešnostjo.

Priznanje se podeljuje v mesečnih ciklikih za celotno leto. Vedno se izbira za pretekli mesec, izbira pa se med predlogi, ki prispejo na organizacijo do 5. dneva v tekočem mesecu.

V prijavi mora predlagatelj navesti osebne podatke kandidata, opis športne poteze in predložiti tudi vso dokumentacijo, ki kaže na resničnost izvedbe. Med vsemi prispelimi predlogi se izbere enega, ki izstopa, ta prejme priznanje modre barve,

medtem ko vsi ostali, ki zadovoljujejo kriterijem, prejmejo priznanje rumene barve in jih v kategoriji športna poteza najdemo pod ostale nagrade.

Slika 8: Športniki, ki so izbrani za potezo meseca, prejmejo modro priznanje športna poteza meseca.

Slika 9: Priznanje za športno potezo. Športniki, ki niso izbrani za Športno potezo meseca, prejmejo priznanje za Športno potezo.

Predlogi se načeloma ne prenašajo na naslednji mesec, razen če drugače odloči komisija. Predlogi so razdeljeni v dve kategoriji (kategorija do osemnajst ter kategorija nad osemnajst let). Priznanje je podeljeno trem izbranim predlogom iz vsake kategorije.

Zavod vabi k sodelovanju v akciji vse udeležence športno-rekreativnih prireditev, šolskega in vrhunškega športa, novinarje ter vse ostale ljubitelje športa (Športna poteza, 2009).

Prva akcija podeljevanja priznanj je stekla januarja 2004, ko je bila podeljena športna poteza januarja 2004. Prejel jo je Press center Celje na evropskem prvenstvu v rokometu v Celju, in sicer za potezo, ki je bila zelo vidna pred dvorano za tiskovne konference. Tik pred vhodom so postavili boksarsko vrečo, ki je bila namenjena sprostitvi jeznim trenerjem, igralcem in novinarjem pred začetkom tiskovnih konferenc.«Sprostite svojo jezi tukaj, tam pa upoštevajte fair play«, je bila izjava Radeta Panteliča, avtorja izvedbe in vodje centra.

Priznanje športna poteza je bilo podeljeno tudi obema nagrajencema diplome evropskega gibanja, Mateju Žagarju ter Emilu Tahiroviču in Roniju Pikcu.

Slika 10: Podelitev priznanja športna poteza 2006.

V letošnjem letu se je v Slovenji zelo izkazal Mitja Petkovšek in njegov trener, Edi Kolar. Petkovšek je po poškodbi prsta novo sezono začel na svetovnem pokalu v Cottbusu. Na tem tekmovanju je v finalu na bradlji premagal večnega tekmeca, francoza Yanna Cucherat. Vendar je v ustih Petkovška in Kolarja ostal grenak priokus. Priznala sta, da je francoski tekmovalec izvedel boljšo vajo, s težjimi elementi, a je zaradi birokratske napake ostal brez zmage. Kolar je bil po končanem tekmovanju zgrožen: «Mednarodna gimnastična zveza od spremembe pravil še

vedno ni dala na voljo uradne verzije novega pravilnika, ampak le osnutek«, in prav to je pripeljalo do poraza Francoza. Prepričan je, da bi sodniki morali soditi v prid telovadca in ne v prid pravilom. Sam je poskušal v korist Francoza posredovati pri glavnem in odgovornem sodniku tekmovanja, ki pa je bil hkrati tudi delegat Mednarodne gimnastične zveze, a je ostal praznih rok.

Potrebno je poudariti načelo enakih možnosti za učinkovit nastop. Trenerji, športniki in druge osebe v igri naj vsakemu omogočijo, da se izkaže po najboljših močeh. Pravila igre so zato, da zagotavljajo enakost, ki v tem primeru najavljajo spremembe in tako dovoljujejo različno pristopanje k sami interpretaciji uspešnosti. Če bi upoštevali uradna pravila, bi z največjo lahkoto dvignili roko Mitji Petkovšku, zmagovalcu tekme. Vendar, če pa vzamemo v obzir napovedane spremembe, s katerimi naj bi bili športniki seznanjeni in se v takem duhu tudi pripravljajo, potem je prav, da vstopi na sceno človeški faktor-morala. Prav zaradi zgoraj napisanega je Edi Kolar vstopil v samo tekmovanje in predlagal, da se upošteva duh igre in da se ne upošteva strogo pravil, ki so v spreminjanju. S tem dejanjem je postavil poštenost pred tekmovalni rezultat svojega varovanca in odkrito priznal, da je za njega in Mitjo prav on moralni zmagovalec.

Slika 11: Podelitev priznanja Športna poteza meseca marca 2009, Mitji Petkovšku in njegovemu trenerju Ediju Kolarju

Na podelitvi priznanja Športne poteze za mesec marec 2009, je Edi Kolar povedal: "Če že zastopam svoje tekmovalce oz. slovenske tekmovalce na mednarodnih

tekmovanjih, se borim za njih in poizkušam popravljati krivice, ki so jim storjene, potem sem mnenja, da če se pogovarjamo o fair playu kot neki visoki vrednoti, da ob priložnostih, kot tudi sodnik z dolgoletnimi izkušnjami, reagiram tudi, ko je tuji tekmovalec oz. konkurent našim tekmovalcem oškodovan in mu je storjena krivica, kot je bilo v tem primeru pri Yannu Cucherat-ju. Pa četudi na svojo škodo. Če je kdo boljši, je pač boljši in je potrebno to tudi odkrito priznati in mu čestitati." (Športna poteza marec 2009, 2009).

Izjava, ki ne potrebuje komentarja. Ko bi le vsi v športu tako razmišljali. Morda ne bi bilo potrebno fair playa nagrajevati, ampak bi ga lahko živeli.

3 CILJI NALOGE

1. Podrobno predstaviti izraz fair play in njegov pomen za šport.
2. Opisati dogodke, ki so spodbudili ponovno oživljanje olimpijske miselnosti in posledično tudi pomena fair playa za sodobni šport.
3. Opisati, kako se fair play odraža v rekreativnem, vrhunskem športu in v športu mladine, ter zakaj je nagrajevanje potrebno.
4. Predstaviti Svetovno in Evropsko gibanje za fair play ter njun sistem nagrajevanja fair playa in slovenske športnike, ki so prejeli ta fair play priznanja.
5. Opisati delovanje Svetovne in Evropske nogometne zveze na področju fair playa kot začetnic sistematičnega fair play nagrajevanja v nogometu.
6. Predstaviti sistem nagrajevanja za fair play v Sloveniji, nagrajence in njihova dejanja.

4 METODA DELA

Uporabljena je bila izključno deskriptivna metoda dela. Uporabila sem primarne domače in tuje vire ter veliko internetnih virov, saj so mi le-ti omogočili dostop do različnih izjav športnikov, ki so določeno nagrado prejeli.

5 RAZPRAVA

Olimpizem, podstat tako etičnosti kot fair playa, je danes v veliki večini izgubil svoj prvotni namen. Dotaknimo se rezultatov ankete, ki je bila izvedena 17. maja leta 2006, v Atenah.

Tam so se zbrali skoraj vsi predstavniki nacionalnih olimpijskih komitejev, kajti potekal je šestdnevni seminar na temo olimpizma. Vsi so se strinjali, da je olimpizem filozofija življenja, ki združuje telo, voljo in um. Z njegovo pomočjo lahko povežemo šport, kulture in izobrazbo. Kakršnakoli diskriminacija, ne glede na raso, religijo ali politiko, je nedopustna za olimpijsko gibanje.

Šport naj se izvaja v olimpijskem duhu, ki obsega mnogo medsebojnega razumevanja v duhu prijateljstva, solidarnosti in seveda fair playa. Mnogi so mnenja, da danes ob tolikšni nestrpnosti in tako napredni industriji, olimpizem, strpnost in fair play ne moreta preživeti (Is Olympism dead?, 2006).

Objavljen je bil članek, katerega naslov je bil: «Ali je olimpizem mrtev in ali duh fair playa še obstaja; ne le v nogometu ampak v vseh športih?». To vprašanje so postavili športnikom različne narodnosti, odzvali pa so se različno.

Etu Moses, športnik iz Nigerije, pravi, da je zanj olimpizem stodontno mrtev, duh fair playa sploh ne ostaja več. Mediji se norčujejo iz ekip, ki so poražene, trenerji poraženih ekip odpuščeni, igralci pa so kot predmeti, ki se jih zavrže, če ne izpolnjujejo pričakovanj.

»Pozabite na olimpijski duh, je čisto mrtev. Živimo v svetu, kjer je športnikom in uradnikom le do profita in čisto nič do igre same. Ljudje uporabljajo nedovoljena sredstva, le zato, da dosežejo uspeh; nogometni klubi so žrtve podkupovanja in škandalov«, pravi prebivalec Združenih držav Amerike, Godson Osei Tawiah.

»Olimpizem je umrl in bil pokopan v trenutku, ko so v šport vstopile pogodbe in milijoni dolarjev«, pravi Christian Atam iz Kameruna. Danes šteje zmaga na kakršenkoli način, srečujemo se s številnimi škandali kot so uporaba drog in rasnih predsodkov. V tej atmosferi zmagovalec dobi vse in kako naj olimpizem preživi?

Alex Ashu iz Nizozemske je prepričan, da je danes v športu pomembna le zmaga in za njo so ljudje pripravljeni narediti vse. Fair ali nefair obnašanje, šteje le zmaga.

»Olimpizem je umetnost sprejemanja poraza, ampak ob vseh drogah, goljufijah in pomanjkanja fair playa«, je Abdoul-Aziz Bogno iz Kamruna dejal, »umetnost kot ta skoraj ne obstaja več«. Prvi pa je ostal pozitiven in na koncu dodal, da misli, da olimpizem ne bo nikoli umrl.

Linus Agu iz Združenih držav Amerike je rekel, da je olimpizem mišljen tudi za obnašanje in priznavanje izven športnih aren. Duh olimpizma naj bi promoviral globalno prijateljstvo, ki pa je naenkrat izginilo skupaj z razvijajočo ekonomijo. »Kje je torej fair play, ko nekoga pustimo stradati, potem pa želimo z njim tekmovati«, se Linus sprašuje.

»Olimpizem živi le še v teoriji in ne v praksi«, je prepričan Opeyemi Ajala iz Nigerije. Prepričan je, da je de Coubertinova filozofija izpuhtela, ko se je pojavil komercializem in profesionalni šport.

Tudi Tope Idowu iz Združenih držav Amerike dvomi, da je duh fair playa še prisoten na olimpijskih igrah. Sprašuje se, kako lahko razložimo uporabo nedovoljenih poživil in poziva Mednarodni olimpijski komite, naj poskuša izkoreniniti frazo zmaga na vse ali nič in začne uveljavljati pravi športni duh.

»Mislim, da je cela ideja o olimpizmu smešna, glede na to, da so moderne olimpijske igre namenjene le bogatim«, se smeje ideji o olimpizmu Saval Govender iz Južne Afrike. Pravi, da je prav smešno, če olimpizem enačimo s poštenostjo igralcev na igrišču.

Zgornje izjave kažejo na današnje stanje olimpizma in posledično tudi fair playa. Glede na situacijo, v kateri se je znašel svet, niti ni čudno, da vedno več ljudi posega po stranpoteh, da bi dosegli najvišje cilje, pa čeprav na račun žrtev. Šport ni izjema in tudi športniki so izpostavljeni velikim pritiskom.

Vprašamo se lahko, kaj naj bo pri ukvarjanju s športom na vseh ravneh naša osrednja skrb, šport sam ali človeško bitje.

Seveda je odgovor oba, saj šport brez človeka ne more obstajati. Športni duh nam sporoča, da so dejanja lahko sprejemljiva ali pač ne. Šport je na prvi pogled zelo kompleksen pojav, ki je poln etičnih nasprotij. Na eni strani je ujet med moralno-izobraževalne in bistvene biološke potrebe po gibanju, po drugi strani pa med skrajnim izkoriščanjem, iluzijami modernega časa ter razigrano nedolžnostjo tako telesa kot duha.

Določene etične situacije so tako za tekmo kot za neko tekmovanje že vnaprej pričakovane, moralne sodbe pa se poravnajo z določenimi pravili ali interpretacijami le-teh. Če je temu res tako, potem se lahko vprašamo, komu je športnik dolžan etično odgovarjati in ali so v športu kakšne situacije, za katere ni pravil in katere nam bodo zagotovile etične usmeritve.

Lahko rečemo, da je etika neke vrste fenomen, ki v splošnem predstavlja moralo nekega športnika ali človeka. Ko govorimo o družbenih normah, kodeksih pravnega ravnanja, veljavnih pravilih igre, raznih kaznih, ki se nešportnega vedenja tičejo,

lahko zaključimo, da pravzaprav govorimo o športni morali (Hosta, 2008). In del te morale je prav gotovo tudi fair play.

Vsi vemo, da je športno življenje del športnikovega celotnega življenja, medtem ko za vrhunskost v športu lahko trdimo, da je vrednota, ki ji ne bi smeli slediti za ceno zdravega življenja po končani športni poti (Hosta, 2002).

Vse več je športnikov, ki so s strani trenerjev spodbujani k stranski poti, ki vodi do uspeha, čeprav je moralno oporečna. Mnogo je športnikov, ki jemljejo nedovoljena poživila, ki namerno poškodujejo nasprotnika, in še huje, mu želijo vse najslabše, samo da bi imeli sami korist od tega.

Pravil ne kršimo le zato, ker jih kršijo tudi drugi, kajti za svoje kršitve ne moremo kriviti drugih. Kršimo jih predvsem zato, ker si nekaj želimo, ker želimo zmagati. Ponavadi je v ozadju vedno želja po uspehu, slavi ali sprejetju kot osebo. Zato to pomeni, da so kršitve pravil še vedno nekaj, za kar odgovarja posameznikov značaj. Ko pride do vprašanja o kršitvi samih pravil, poteka pravi boj oziroma notranji spopad med tistim, kar bi moral storiti, in tistim, kar si želim (Gough, 2003).

Zato je toliko bolj pomembno, da izpostavimo športnike, ki so uspeli na pošten način, z lastnim trudom, delom in številnimi odrekani v življenju. Prav je, da nagradimo pošteno, moralno, etično ali fair obnašanje, kajti na koncu vedno pridemo do istega stavka:« Ne želi drugim to, kar ne želiš, da oni storijo tebi.«

Z nagrajevanjem športnikov in tudi fair playa je v prvi vrsti začel Mednarodni olimpijski komite, ki nagraduje športnike tako za življenjsko delo, posebne dosežke in fair play dejanja. Športniki, ki so z njegove strani nagrajeni, so svetovno znani športniki, uslužbenci, trenerji, skratka ljudje, po katerih bi se marsikdo lahko zgledoval in jih imel za zgled. Ljudje, za katere nihče nima nobenih pripomb, športniki na mestu, skratka, ko govorimo o njih, govorimo o superlativih.

Mednarodni olimpijski komite je našemu šampionu Leonu Štuklju podelil najvišje priznanje in s tem pokazal celemu slovenskemu narodu, da smo na pravi poti.

Zakaj sploh nagrajevati pošten način in ga v tolikšni meri izpostavljati?

Na to vprašanje bi lahko našli mnogo odgovorov, želimo pa si verjeti, da zato, da ljudi usmerimo na pravo pot. Nagrajen športnik, ki ga pozna in spremlja ves svet, bo naredil ogromno dobrega, če bo v medijih poudarjal moralne vrednote in pošten način, ki mu je pomagal na sam vrh. Marsikaterega športnika bo prepričal naj nadaljuje po načrtani poti, naj spoštuje nasprotnika in mu po porazu seže v roko. Prepričana sem, da bo marsikateri športnik odklonil jemanje nedovoljenih sredstev, če mu bo pot uspeha predstavljena s strani športnika, ki je šel čez to pot in jo uspešno prehodil.

Nagrade za fair play Mednarodnega olimpijskega komiteja nimajo posebnih imen, zato pa se je Mednarodni komite za fair play odločil svoje nagrade poimenovati po akterjih, ki nagrado predstavljajo. Tako je nagrada, ki jo podeljujejo za fair play dejanje v okviru svetovnega ranga, poimenovana po ustanovitelju modernih olimpijskih iger, Pierru de Coubertinu. Nagrada je elitna kot je bil de Coubertin sam, saj je postal del naše pomembne zgodovine.

Nagrada Willi Daume, ki se podeljuje za promocijo fair playa, se ne bi mogla imenovati bolje. Kajti nosi ime človeka, ki je prvi poskušal organizirati olimpijske igre brez rasističnih izgrediv, brez diskriminacije in poskušal »združiti« svet. Lahko bi rekli, da mu je uspelo organizirati najštevilčnejše olimpijske igre doslej. Trudil se je, da bi igre v Münichnu predstavljale predvsem mir in športnega duha, ki naj krasi olimpijske igre in šport na splošno.

Jean Borotra, športnik na mestu, ki je vztrajal v športu svoje celo življenje in je najboljši kandidat za poimenovanje nagrade za športno kariero v duhu fair playa.

Prav vsi zgoraj omenjeni ljudje, pa naj bodo uradniki ali športniki, so pisali s svojimi dejanji zgodovino fair playa. Prav je, da se jih na tako lep način spominjamo, saj si človek ne more zamisliti lepšega, kot da se nagrada poimenuje po njem. Da te drugi ljudje spoznajo, se zavedajo tvojih dejanj in globoko v sebi vedno vedo, kaj je prav in kaj ne.

Prav je, da z nagradami spodbudimo mlade, ker če je to edini način, je prav, da zastavljeno pot nadaljujemo. Glede na smer, v katero se danes svet vrti, sem mnenja, da bodo nagrade vedno bolj pomembne ter s tem tudi dobitniki nagrad.

V Sloveniji smo z nagrajevanjem športnikov začeli zelo zgodaj, in sicer leta 1968, ko je športnik leta postal naš šampion, Miroslav Cerar. Nagrado je prejel za svoje izjemne športne dosežke.

Nagrada za fair play pa je bila prvič podeljena s strani Društva športnih novinarjev leta 1998. Društvo podeli nagrado za fair play na proslavi športnika leta, kjer predstavnik fair playa v Sloveniji, ponavadi je to ambasador za šport, strpnost in fair play ali njegova namestnika, podeli nagrajencu nagrado. Bolj kot nagrada, pa je v preteklih letih v oči bodel predvsem način, na podlagi katerega je bil nagrajenec izbran. Društvo športnih novinarjev nima zapisanih nobenih določil oziroma tako imenovanih kriterijev, na podlagi katerih bi lahko določili kaj je fair play dejanje in kaj ne.

Omenim lahko, da med vsemi viri, ki sem jih prebrala in preiskala, nikjer nisem našla nobenega zapisanega kriterija, ki določa izbor in nominacijo tako športnika leta kot dobitnika nagrade za fair play. Lahko bi rekla, da je izbira zgolj subjektivna in na ta način je lahko prizadetih mnogo strani.

Stvari potekajo malo bolje, odkar je z Društvom začela sodelovati Slovenska olimpijska akademija in kasneje tudi Zavod za fair play in strpnost v športu.

Slovenska olimpijska akademija je leta 2002 začela sodelovati tudi z radijem Val 202, in sicer so skupaj podeljevali »Modri karton Vala 202«, tistim ki so s svojimi fair play dejanji izstopali. Žal je projekt že leta 2003 padel v vodo, saj ni bilo dovolj finančnih sredstev, da bi nagrajevanje potekalo dalje (Pinter, osebna komunikacija, april 2009).

To je bil eden od začetkov širjenja fair playa med množico ljudi a kaj ko se danes vse konča pri financah in sponzorjih. Nihče ni imel več interesa podpreti ideje in akcije Modri karton Vala 202 in tako hitro kot se je nagrajevanje začelo se je na žalost tudi končalo.

Danes, ko so stvari postavljene na prave tirnice in se točno ve, kaj kam paše, se nagrade podeljujejo »bolj pravično«. Na podlagi kriterijev Komisije za fair play, ki deluje pod okriljem Slovenske olimpijske akademije, in komisije, ki deluje pod okriljem Zavoda za fair play in strpnost v športu, se vsak mesec izbere športna poteza meseca in na podlagi nagrajencev se Slovenska olimpijska akademija in Zavod odločita, katere nagrajence predlagata Društvu športnih novinarjev, ki nagrajenca izglasuje. »15 let nazaj smo nagrajence iskali sami, danes pa se sami prijavljajo preko razpisa« (Pinter, osebna komunikacija, maj 2009).

V veliko pomoč pri spodbujanju fair playa so nam lahko nacionalne panožne zveze, saj imamo ogromno mladih, rekreativnih in vrhunskih športnikov in lahko trdimo, da je Slovenija športna država.

Vsak športnik se želi ukvarjati s športom, ki je pošten, kjer so mlajši enakovredni starejšim, kjer niso zasmehovani, ker so drugačni in kjer imajo neko zaščito, svojo panožno zvezo, ki stoji za njimi in jih ščiti.

Kako je s tem pri nas, v Sloveniji? Lahko rečemo, da so nacionalne panožne zveze dobro organizirane s strani nagrajevanja fair playa? Ali zveze spodbujajo fair play in na ta način pomagajo tako Olimpijski akademiji kot Zavodu za fair play?

Na podlagi raziskave, ki je bila narejena leta 2008, večina slovenskih panožnih zvez nima vrednotenega fair playa. Izmed 33 vprašanih panožnih zvez le dve načrtno spodbujata in v tekmovalnem sistemu vrednotita strpnost in fair play (Kristan, 2008).

Slika 12: Podelitev priznanj športna poteza meseca aprila 2005 (do 18 let).
Nagrajenci so mladi Simon Kojič, Lev Pirc in Jure Garafol, telovadci Narodnega doma in njihov idejni vodja Sebastijan Piletič.

Na vprašanje, če zveze spodbujajo strpnost in fair play v športu s politiko nagrad, jih je 18 odgovorilo negativno, ob koncu tekmovanja pa 3 zveze razglasijo najboljše na področju fair playa, 8 zvez pa s finančno kaznovalno politiko poskuša zmanjšati »nefair« obnašanje.

Glede na to, da mladi čutijo pripadnost klubom in da so klubi del nacionalnih panožnih zvez, menim, da bi morale panožne zveze dajati veliko večji poudarek spodbujanju fair playa. Situacije in dogodki, ki se dogajajo danes v športu, nas vodijo do spoznanja, da bi bilo to nujno potrebno.

Najboljši zgled nam je lahko Mednarodna nogometna zveza in posledično vse nogometne zveze, ki spadajo pod njeno okrilje, saj se trudijo sistematično nagrajevati ter vrednotiti fair play. Vsaka panožna zveza lahko najde posameznika ali ekipo, ki jo lahko nagradi za fair obnašanje. Menim, da ni športa, kjer bi bilo to odveč, saj je prav, da se dobra dejanja vidijo in cenijo. Prav zato je v lanski raziskavi najbolj izstopal stavek veslaške zveze Slovenije, kjer so prepričani, da je veslanje šport, kjer ni nešportnih potez in posameznikov ter da pri njih fair play »ni potreben«.

No, o tem bi se dalo razpravljati. Kje pa piše da je fair play samo tam, kjer se dogajajo nešportne poteze in kjer domujejo nešportni posamezniki? Zakaj ne bi mogli nagraditi nekoga, ki je naredil nekaj nepričakovanega, neka, kar ne bi naredil vsak, in nekaj, kar se ne pričakuje in samo zato s tem izstopa.

Dober primer nam je lahko mladi kajakaš, Jan Prevolnik, ki je januarja 2006, iz rok Petra Kauzerja prejel priznanje poteza meseca decembra 2005, za mlajše od 18 let. Jan je na krožni tekmi na slovenski obali kljub tekmovalnosti na prvo mesto postavil varnost sotekmovalca. Mladi kajakaš Jaka Zavrtanik se je prevrnil in kljub dobri organiziranosti reševalcev, se Jaka kar nekaj časa ni uspel rešiti. Najbližje dogodku je bil Jan, ki niti za trenutek ni razmišljal in svojemu tekmecu priskočil na pomoč. Odvrigel je veslo in pogumno pomagal tekmecu.

Slika 13: Podelitev priznanja Športna poteza do 18 let meseca decembra 2005. Mladi Jan Prevolnik prejema priznanje iz rok kajakaša Petra Kauzerja.

Izjava, ki jo je mladi Jan podal ob podelitvi, je lahko zgled športnikom ter tudi panožnim zvezam: »Niti za trenutek nisem pomislil na nič drugega kot pomagati tekmovalcu v stiski. Tako nas nenazadnje tudi učijo na naših treningih, kjer si tudi vedno pomagamo med seboj.« S to gesto je vsekakor pokazal zrelost, pogum in srčnost ter pokazal pravi športni duh (Pogumno dejanje mladega Jana Prevolnika, 2006).

Marsikateri športnik bi ob enaki situaciji odveslal naprej, a pravilna vzgoja, ki se začne doma in nadaljuje v športnih klubih, se je tokrat »izkazala«. Zato menim, da je pomembno, da se v naših panožnih zvezah razvije sistem nagrajevanja, saj je dandanes to na žalost edini način, da pritegnemo mlade k fair playu.

Omenili smo že, da je dogodek veliko bolj omembe vreden, če se na njem pojavlja znana, priljubljena in cenjena osebnost oziroma športnik. Dogodek je veliko bolj odmeven in veliko več ljudi se poistoveti z njim, če jim je predstavljen s strani človeka, ki je bil nekoč nazaj eden izmed njih in je na svoji športni poti uspel zaradi lastnega truda in poštenosti.

Zato je 11. aprila leta 1996, odbor za razvoj športa skupaj z nizozemskimi oblastmi organiziral uspešno okroglo mizo o strpnosti v športu ter fair play igri. Na okrogli mizi je bila sprejeta Deklaracija o športu, strpnosti in fair playu ter mnoge podrobnosti, kako širiti fair play med državami.

Erica Georgina Terpstra, bivša nizozemska plavalka, ki je na olimpijadi v Tokiju osvojila dve medalji ter članica nizozemske stranke za svobodo in demokracijo, je predlagala Svetu Evrope imenovanje Evropskega ambasadorja za fair play.

Ker je bilo v Zahodni Evropi ogromno tujih športnikov, je bilo tudi med igralci in navijači veliko nestrpnosti (Verovnik, osebna komunikacija, marec 2009). Terpstra je predlagala za imenovanje evropskega ambasadorja Ruud Gullit-a, nizozemskega nogometaša, ki je bil leta 1987 imenovan za najboljšega evropskega nogometaša ter leta 1987 in 1989 za najboljšega svetovnega nogometaša. Njegova naloga naj bi bila razširiti strpnost in spoštovanje pravil, tako med profesionalnimi, kot rekreativnimi športniki.

Končni sklep srečanja je bil, da Svet Evrope spodbudi in pozove nacionalne komiteje ter državne vlade, da v svojih državah imenujejo ambasadorje, ki bi imeli močan vpliv na športno populacijo v svoji državi, tako rekreativno kot vrhunsko (Verovnik, osebna komunikacija, marec 2009).

Tako so bili v mnogih državah imenovani ambasadorji za šport, strpnost in fair play. Njihova naloga je, da v svojih državah spodbujajo strpnost in poštenost ter spoštovanje do drugih. Ambasadorji naj pripravljajo tudi razne programe, ki spodbujajo strpnost in druge etične vrednote v športu in s pomočjo športa. (Šport, strpnost in poštena igra, 2009).

Slovenija je izbrala svojega ambasadorja za šport, strpnost in fair play. Imenovan je bil Miroslav Cerar, ki nas zastopa na vseh kongresih. Vrsto let je član Evropskega gibanja za fair play, kjer je tudi predsednik komisije za podeljevanje nagrad za fair play. Od leta 2008 pa je tudi član Mednarodnega komiteja za fair play.

Vloga ambasadorja je, da v prvi vrsti spodbuja fair play, kolikor je v njegovi moči. Ker je ambasador človek, ki je priznan in uspešen športnik ali športnica in javnosti poznan, je njegova naloga predvsem pojavljanje v medijih. Zaželeno je, da je navzoč pri podelitvah nagrad Nacionalnega olimpijskega komiteja, da se njegovo ime velikokrat pojavlja v pisanih medijih, v obliki intervjujev. Cerar pravi, da promocije fair playa ni nikoli preveč. Mnenja je, da je pomembno je vplivati tako na starše, trenerje,

klube in šole, saj so vrednote pomembne povsod. Vedno znova je potrebno poudarjati, da rezultat ni vse (Cerar, osebna komunikacija, marec 2009).

Če nam uspeva s pomočjo nagrad mlade motivirati in spodbuditi k dobremu delu, menim, da je pravilno, da v tej smeri nadaljujemo. Potrebno bi bilo spodbuditi predvsem naše, slovenske, Nacionalne panožne zveze, saj se tam kalijo olimpijci. Seveda nam ni vseeno, kako predstavljajo našo deželo svetu, zato je prav, da nagrajujejo poštena in pogumna dejanja. Menim, da je fair play del splošne izobrazbe in bi moral biti del vsakega športnika, ne samo vrhunškega.

6 SKLEP

V diplomski nalogi sem predstavila vse pomembnejše nagrade in priznanja za fair play. Dotaknila sem se samega pojma fair play in ga natančneje opredelila, tako v vrhunskem športu, športu najmlajših kot v športu nasploh. Zelo pomembno se mi zdi, da začnemo mlajše čim prej opozarjati na fair play in poštenost v športu. Menim, da bi morali pri tem športni pedagogi ter trenerji v klubih imeti glavno vlogo. Imamo namreč ogromno možnosti ter priložnosti, le izkoristiti jih je potrebno.

Glede na trenutne vrednote v svetu bi moralo biti poudarjanje strpnosti med ljudmi med našimi primarnimi cilji. Zato so se nekatere organizacije, tako po svetu kot v Evropi, lotile sistematičnega nagrajevanja fair play dejanj v športu, nekatere države pa tudi na drugih področjih. Le tako bomo imeli ljudje vedno nekega vzornika, nekoga po katerem se bomo lahko zgledovali in poskušali v podobnih situacijah ravnati enako.

Veseli smo, da je nekje nekdo, ki je vreden nagrade, da je vedno več mladih, ki poskušajo pomagati sotekmovalcem in tekmečem. Še vedno pa zelo bode v oči število športnikov, ki zaidejo s prave poti bodisi z odnosom ali z nedovoljenimi sredstvi.

Mnogo držav je v takem načinu spodbujanja fair playa videlo edino rešitev, saj na ta način istočasno opomnimo ljudi okoli nas in predvsem športnike, kako lahko tudi vrhunski športniki zmagujejo na pošten način. Zaradi hitrega tempa življenja mnogokrat pozabimo na soljudi in ravno s takšnim sistemom nagrajevanja fair playa vedno znova opomnimo, kako odvisni smo ljudje eden od drugega ter s tem poudarimo, da je poštenost edina prava pot do zmage.

Žal je dejstvo tako, da je v svetu vedno bolj pomembna zmaga, zmaga ne glede na ceno in davek, ki ga športnik plača. Lahko bi rekli, da se vrtimo v začaranem krogu. Vse je odvisno od finančnih sredstev in lahko rečemo, da je danes tisti, ki ima denar, sveta vladar. S pomočjo denarja klub financira športnikove trenerje, dvorane, steze, opremo in prevoze na tekmovanja. V zameno zahteva uspeh in ne zanima ga, kako športnik pride do njega. Velikokrat so na udaru tudi trenerji, ki zahtevajo od svojih športnikov nemogoče in jih s svojimi ambicijami dobesedno »uničijo«.

Zato pozdravljam idejo o nagrajevanju fair playa, o etičnih kodeksih, ki so sestavljeni v določenih klubih in celo nacionalnih panožnih zvezah. Žal pa je številka takih klubov oziroma panožnih zvez premajhna.

Pomembno in nepogrešljivo vlogo pri vsej organizaciji fair playa zagotovo igra država. Prav je da se država zaveda problema, ki postaja na žalost vedno večji in da prisluhne ljudem, ki se trudijo, da bi v svetu prevladovale vrednote, ki spoštujejo vse, ne glede na raso, veroizpoved, jezik, zmagovalce in poražence. V mnogih državah

pa je tako, da je fair play nujno zlo in nekaj, kar pač mora biti, ni pa pomembno, v kakšni meri.

Mnogo zahodnih držav ima področje strpnosti in fair playa urejeno, zaposlene imajo celo ljudi, ki so tam samo zato, da stvari funkcionirajo (Jurovič, osebna komunikacija, maj 2009). Zdaj se pa lahko vprašamo, kje je tukaj Slovenija, kako pa smo mi organizirani?

Je že res, da v okviru Slovenske olimpijske akademije deluje Komisija za fair play, ki se trudi ostati v stiku z ostalim svetom. Žal je delovanje odvisno od članov samih, saj država ne pripomore veliko k udejanjanju idej. Skupaj z Zavodom za fair play in strpnost v športu sestavi vsako leto strokovni izbor za slovensko nagrado za fair play in ga posreduje Društvu športnih novinarjev, ki dokončno izvoli nagrajenca. Lahko pa se tudi zgodi, da nagrade ne podelijo oziroma se Društvu dejanje ne zdi nič izjemnega in se ne odločijo glasovati. Izbira je zopet subjektivna, saj ni nikjer kriterija, ki predpisuje, kdaj je dejanje izjemno in kdaj ne.

Z začetkom delovanja Zavoda za fair play in strpnost v športu je postalo tudi nagrajevanje v Sloveniji veliko bolj sistematično. Določili so se kriteriji, ki mora nagrajenec oziroma predlagatelj argumentirati. Ocena za nagrajevanje ni več subjektivna in tako lahko nagrado prejme vsak športnik, tudi tisti, katerega klub ni tako uspešen in ne glede na simpatije novinarjev.

S priznanjem za športno potezo meseca je Zavod za fair play in strpnost spodbudil mnogo mladih, da ravnajo v kritičnih trenutkih, tako kot je potrebno, pošteno.

V prihodnosti si želimo mnogo več prireditev, na katerih bi bili predstavljeni športniki, ki so na svoj uspeh čakali dolgo. Prav je, da med ljudi širijo svoje zgodbe in povedo, da se nič ne zgodi preko noči. Prav je, da mladi vedo, da je za uspeh potreben trud, delo in tudi pomoč tekmecev. Le tako postanemo pravi športniki, cenjeni in uspešni v vseh pogledih, pa čeprav ne zmagamo vedno.

Športni pedagogi bi morali v svoje ure športne vzgoje zavestno vnašati fair play in strpnost med učenci. Starši pa so tisti faktor, ki dandanes žal stori premalo. Ljudje se tako zelo ženemo za materialnimi dobrinami, da smo pozabili bistvo bivanja. Živimo v skupnostih, kjer smo eden od drugega odvisni in le dobri odnosi nas popeljejo v srečen svet. Svet, kjer ni pomembno, kakšen avto voziš, pomembna je duša.

Vedeti moramo, da so otroci naša prihodnost in tako, kakor jih bomo vzgojili, tako bodo živeli. Z otroki se je potrebno ukvarjati in jim biti vzor, ker le tako se nečesa naučijo. Ni jim pomembno, v kakšno znamko obleke so oblečeni, ali imajo kolo najboljšega proizvajalca, pomembno jim je le to, da jim nekdo vedno znova dokazuje, da jih ima rad. Da jih starši pohvalijo, ko naredijo dobro stvar in da jih spodbujajo, bodrijo, ko jim spodleti.

Pravo nagrajevanje se torej začne doma. Če je otrok vzgojen v poštemem duhu, se bo to odražalo tudi v športu. Sam bo vedel, kaj je prav in kaj ne, pomagal bo tekmecu in bo ponosen na to.

»Včasih ni bilo govora o fair playu ampak si enostavno vedel kaj je prav in kaj ni«
(Cerar, osebna komunikacija, marec 2009).

7 VIRI

Awards (2009). European Fair Play Movement. Pridobljeno 2.5.2009 iz <http://www.fairplayeur.com/awards.htm>

Blankenstein, J. (2002). Pozitivno športno vedenje in spoštovanje. Šport, 4, priloga 27.

Berg Soerensen, I. (2002). Fair play-enake vrednote za odrasle in mladino. Šport, 4, priloga 13-18.

Bergant Rakočević, V. (2002). Športno pravni pogled na »fair play«. Šport, 4, priloga 30-32.

Call for nomination for 2007 World Fair Play Awards (14.1.2008). International Fairplay Committee. Pridobljeno 2.5.2009 iz http://www.fairplayinternational.org/news_item.php?id=4

Cashmore, E. (2002). Sports culture. London, New York: Routledge, cop. 2002.

Celtic collect Fifa prize. (15.12.2003). BBC Sport. Pridobljeno 27.3.2009 iz <http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/football/teams/c/celtic/3321721.stm>

Cerar, M. (2002). Dober človek-dober športnik. Šport 4, priloga 3-6.

Di Canio wins Fair Play award. (17.12.2001). BBC Sport. Pridobljeno 29.3.2009 iz <http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/football/1682501.stm>

Doupona, M., in Petrovič, K. (2000). Šport in družba. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.

Eugenio Monti (2009). Wikipedija The Free Encyclopedia. Pridobljeno 1.5.2009 iz http://en.wikipedia.org/wiki/Eugenio_Monti

Evropska listina o športu (2009). Ljubljana. Pridobljeno 1.6.2009 iz www.ljubljana.si/file/777664/evropska-listina-o-portu.pdf -

Exocetive board (2009). International olympic committee. Pridobljeno 7.5.2009 iz http://www.olympic.org/uk/organisation/ioc/index_uk.asp

Facts (2009). European Fair Play Movement. Pridobljeno 2.5.2009 iz <http://www.fairplayeur.com/facts/facts.html>

Fair-Play Days (2009). Fifa.com. Pridobljeno 10.3.2009 iz <http://www.fifa.com/aboutfifa/worldwideprograms/footballforhope/fairplay/days.html>

»Fair play leads the way« (2002). Slovenska olimpijska akademija. Ljubljana: Slovenska olimpijska akademija.

Girginov, V., Perry, J in Hosta, M. (2007). Olimpijske igre. Študijski vodnik po razvoju modernih olimpijskih iger. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport, Univerza v Ljubljani.

Goričar, J. (1980). Temelji obče sociologije. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Gough, R. W. (2003). Značaj je vse. Za etično odličnost v športu. Novo mesto: Penca&drugi d.n.o.

Henmania »is not playing fair«. (2.7.2002). BBC Sport. Pridobljeno 20.3.2009 iz http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/2081740.stm

History (2009). International Fairplay Committee. Pridobljeno 1.5.2009 iz <http://www.fairplayinternational.org/history.php>

Hosta, M. (2008). Ethics and sport: whose ethics, which ethos. Kinesiology, 1, 89-95.

Hosta, M. (2002). Etika in doping. Šport, 3, 18-22.

Hosta, M. (2009). Fair play in šport. Pridobljeno 26.2.2009 iz <http://www.sportikus.org/knjiznica.html>

Hosta, M. in Fleischman, M. (2009). Fair play na šolska igrišča. Pridobljeno 26.2.2009 iz <http://www.sportikus.org/knjiznica.html>

Hrvatski fair play odbor (14.7.2008). Hrvatski olimpijski odbor. Pridobljeno 9.3.2009 iz <http://www.hoo.hr/1367-v-hrvatski-fer-play-odbor.aspx>

Humanitarnost kot vsak dan. (27.9.2002). Dnevnik. Pridobljeno 7.5.2009 iz http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/32401

Hsu, L. (2005). Revisiting fair play: cheating, the »good foul« and sports rules. Kinesiology Slovenica, 1, 43-49.

Is Olympism dead? (21.5.2006). BBC Sport. Pridobljeno 10.4.2009 iz <http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/football/africa/5002632.stm>

Jean Robert Borotra "Bounding Basque from Biarritz" (2009). International tennis hall of fame. Pridobljeno 1.5.2009 iz http://www.tennisfame.com/famer.aspx?pgID=867&hof_id=56

Jerovec, L. (1995). Prihaja tretje tisočletje: vodnarjeva doba miru, pravičnosti in blagostanja. Ljubljana: samozaložba.

Kern, J. (2007). Boris Gregorka. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.

Kondrič, M. (2003). Bojanov fair play. Top spin, 7, 19-21.

Kovač, M., Starc, G. in Doupona Topič, M. (2005). Šport in nacionalna identifikacija Slovencev. Ljubljana:Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo.

Kristan, B. (2008). Strpnost in fair play na področju slovenskih športnih panožnih zvez. Neobjavljeno delo.

Kristančič, A. (2002). Socializacija agresije-fair play v športu. Šport, 4, priloga 23.

Lukšič, I. (2002). Fair play kot način življenja. Šport, 4, priloga 18-23.

Lumpkin, A., Kay Stoll, S. In Beller, J. (1994). Sport etics:applications for fair play. National Association for Sport and Physical Education.

Matej Zagar, Prize winners (2009). International Fairplay Committee. Pridobljeno 8.5.2009 iz http://www.fairplayinternational.org/winners_item.php?id=672

Maradona ponovil«božjo roko». (14.9.2006). Finance.si. Pridobljeno 9.3.2009 iz http://www.finance.si/162939/Maradona_ponovil_bo%BEjo_roko

Maradona tops »bad sport« vote. (16.6.2003). BBC Sport. Pridobljeno 12.3.2009 iz http://news.bbc.co.uk/sport2/front_page/2993246.stm

Miran Stanovnik o nagradi (30.12.2004). Vrhnika.si. Pridobljeno 22.4.2009 iz <http://www.vrhnika.si/index.php?m=novice&p=main&id=2430&backlink=2004-12>

Miroslav Cerar predlagan za prestižno nagrado MOK za fair play in strpnost. (2005). Olimpijski komite Slovenije. Pridobljeno 7.5.2009 iz <http://members.magnet.at/ssz/cerarpriznanjemok05.htm>

Nagrada za fair play letos tudi v Slovenijo. (22.10.2007). Žurnal24.si. Pridobljeno 7.5.2009 iz <http://zurnal.org/cms/sport/drugisporti/index.html?id=15187>

New fair play scheme begins. (24.8.2000). BBC Sport. Pridobljeno 12.3.2009 iz <http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/football/894502.stm>

Olimpijski festival dječjih vrtića (14.7.2008). Hrvatski olimpijski odbor. Pridobljeno 13.3.2009 iz <http://www.hoo.hr/1363-v-olimpijski-festival-djecijih-vrtica.aspx>

Owens, J. (2009). An Evaluation of the Olympic Games from the Educational Standpoint. Pridobljeno 3.3.2009 iz <http://www.ioa.leeds.ac.uk/1960s/69174.htm>

Pinter, S. (2006). Profesor Drago Ulaga ostaja športna vest našega naroda. Za srce, 7, 10-12.

Pinter, S. (2002). Modri karton. Šport mladih, 78,16.

Pinter, S. (2007). Srce športa – Dan fair playa. Za srce, 5/6, 40.

Podgoršek, M. (2008). Grantu Hillu nagrada Joeja Dumarsa. Pridobljeno 5.5.2009 iz <http://217.72.81.236/cms/sport/kosarka/45688>

Prebil, G. (2007). Puščavski lisjak v najboljši formi. Žurnal24.si. Pridobljeno 3.5.2009 iz <http://www.zurnal24.si/cms/sport/drugisporti/index.html?id=25275>

Pogumno dejanje mladega Jana Prevolnika (14.1.2006). Kajakaška zveza Slovenije. Pridobljeno 14.4.2009 iz <http://www.kajak-zveza.si/show/m6/default.asp?s=9&p=91&ID=664&u=celo>

Reberšak, M. (1999). Fair play-športno obnašanje. V Športni pedagog v kakovostni športni vzgoji (290-294). Ljubljana: Zveza društev športnih pedagogov Slovenije.

Sluga-Kuharič, P. (25.9.2002). Brez poštene igre ne gre. Dnevnik. Pridobljeno 14.5.2009 iz http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/32243

Smrdu, M., Pinter, S. In Hosta, M. (2005). Športna morala. Ljubljana: Zavod za fair play in strpnost v športu.

Splošni pogoji (2009). Društvo športnih novinarjev Slovenije. Pridobljeno 10.5.2009 iz http://www.dsns-drustvo.si/index.php?option=com_content&task=view&id=18&Itemid=43

Šport, strpnost in poštena igra (2009). Informacijski urad Sveta Evrope v Republiki Sloveniji. Pridobljeno 9.3.2009 iz http://www.coe.si/sl/dejavnosti/izobrazevanje_kultura_in_kulturna_dediscina_mladina_in_sport/sport/

Športna poteza (2009). Zavod za fair play in strpnost v športu. Pridobljeno 19.4.2009 iz http://www.sportikus.org/sportna_poteza.html

Športna poteza julij 2004 (2009). Zavod za fair play in strpnost v športu. Pridobljeno 7.5.2009 iz http://www.sportikus.org/sportna_poteza/2004/sportna_poteza_julij_2004.html

Športna poteza maj 2006 (2009). Zavod za fair play in strpnost v športu. Pridobljeno 7.5.2009 iz http://www.sportikus.org/sportna_poteza/2006/sportna_poteza_maj_2006.html

Športna poteza marec 2009 (2009). Zavod za fair play in strpnost v športu. Pridobljeno 2.5.2009 iz http://www.sportikus.org/sportna_poteza/2009/sportna_poteza_marec_2009.html

Športna poteza oktober 2006 (2009). Zavod za fair play in strpnost v športu. Pridobljeno 17.4.2009 iz http://www.sportikus.org/sportna_poteza/2006/sportna_poteza_oktober_2006.html

Šturm, J. (1997). Fair play in šport. Šport mladih, 24, 16-17.

Šugman, R. (1997). Slovenska olimpijska akademija. Šport, 4, 39-40.

Šugman, R., Ferenčak, M., Tušak, M. in Berdajs, P. (2002). Šport, 4, 23.

Šugman, R. in Rožman, M. (2005). Sto slovenskih športnikov. Ljubljana: Prešernova družba d.d.

Šugman, R. in Žvan, M. (ur). (1989). Nasilje in šport. Jugoslovansko posvetovanje. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport, Univerza v Ljubljani.

Tacen je kot amfiteter. (28.6.2005). Dnevnik. Pridobljeno 14.4.2009 iz http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/131210

The Prize (2009). Fair play »Mecenate«. Pridobljeno 10.5.2009 iz <http://www.premiofairplay.com/en/page/The-Prize.html>

Tokarski, W. (2002). Rasizem in ksenofobija v evropskem športu-iziv za vse. Šport, 4, priloga 7-12.

Tomaz Jemc (2009). VecerOnline. Pridobljeno 21.4.2009 iz <http://bob.czp-vecer.si/igre2001/vip/pogovor.asp?p=20020607>

Tušak, M. in Smrdu, M. (2002). Slovenski olimpijci in fair play. Šport mladih, 79, 42-43.

Ule, M. (2004). Socialna psihologija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Ule, M., Rener, T., Mihelj, V., Mencin Čeplak M., Tivadar, B., Kuhar M., Kamin T. In Štebe, J. (2002). Mladina 2000. Slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Urad Republike Slovenije za mladino.

Uлага, D. (1976). Telesna vzgoja, šport in rekreacija. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Uveljavljanje strpnosti in etike v športu. (2009). Informacijski urad Sveta Evrope v Republiki Sloveniji. Pridobljeno 9.3.2009 iz http://www.coe.si/sl/dejavnosti/izobrazevanje_kultura_in_kulturna_dediscina_mladina_in_sport/sport/

Vrcan, S. (1990). Sport i nasilje danas u nas. Zagreb: ITP Naprijed.

Willi Daume, Prominent Figure In German Sports, Is Dead at 82. (21.5.1996). The New York Times. Pridobljeno 23.3.2009 iz <http://www.nytimes.com/1996/05/21/sports/willi-daume-prominent-figure-in-german-sports-is-dead-at-82.html>

Zgodovina OKS (2009). Olimpijski komite Slovenije. Pridobljeno 17.4.2009 iz <http://www.olympic.si/index.php?id=131>

Youngsters wanted for Youth Games. (15.1.2009). BBC Sport. Pridobljeno 20.3.2009 iz http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/other_sports/7831611.stm

10 zlatih pravil fair playa (2009). Nogometna zveza Slovenije. Pridobljeno 9.3.2009 iz <http://www.nzs.si/nzs/fair-play>

VIRI

SLIKE

Slika 1: Leon Stukelj - a legend of world sport-. Gymmedia. Pridobljeno 7.5.2009 iz <http://www.gymmedia.com/Leon-Stukelj/leon.htm>

Slika 2: Jugoslavija - 1968 dalje. Miroslav Cerar na olimpijskih igrah leta 1968, ki so se potekale v Ciudad de México. Pridobljeno 20.5.2009 iz <http://www.oks.org.rs/i11901.htm>

Slika 3: Goznik, Č. (2002). Andreja Razlag na podelitvi Pisma čestitk. Arhiv Silve Razlag.

Slika 4: Kranjc, N. (2009). Mednarodna diploma časti za fair play dejanje.

Slika 5: Emil Tahirovič in Roni Pikec na podelitvi Športnika leta 2006. Iz rok Miroslava Cerarja sta prejela Diplomo Pierre de Coubertin. Arhiv Zavoda za fair play in strpnost v športu.

Slika 6: Kranjc, N. (2009). Diploma Evropskega gibanja za fair play, ki jo je leta 2004 prejel Miran Stanovnik za svojo nesebično pomoč na reliju Dakar.

Slika 7: Goznik, Č. (2002). Andreja Razlag ter Jure Košir na podelitvi fair play nagrad, ki sta ju prejela na 8. evropskem kongresu fair playa v Ljubljani, leta 2002.

Slika 8: Športniki, ki so izbrani za potezo meseca, prejmejo modro priznanje športna poteza meseca. Arhiv Zavoda za fair play in strpnost v športu.

Slika 9: Priznanje za športno potezo. Športniki, ki niso izbrani za Športno potezo meseca, prejmejo priznanje za športno potezo. Arhiv Zavoda za fair play in strpnost v športu.

Slika 10: Podelitev priznanja športna poteza 2006. Arhiv Zavoda za fair play in strpnost v športu.

Slika 11: Podelitev priznanja Športna poteza meseca marca 2009, Mitji Petkovšku in njegovemu trenerju Ediju Kolarju. Arhiv Zavoda za fair play in strpnost v športu.

Slika 12: Podelitev priznanj športna poteza meseca aprila 2005 (do 18 let). Nagrajenci so mladi Simon Kojič, Lev Pirc in Jure Garafol, telovadci Narodnega doma in njihov idejni vodja Sebastijan Piletič. Arhiv Zavoda za fair play in strpnost v športu.

Slika 13: Podelitev priznanja Športna poteza do 18 let meseca decembra 2005. Mladi Jan Prevolnik prejema priznanje iz rok kajakaša Petra Kauzerja. Arhiv Zavoda za fair play in strpnost v športu.

